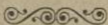
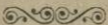

NARODNA BIBLIOTEKA.

(33-34)

Rimska mythologija.

IN = 030003061

U V O D.

Prebivalci rimskega mesta so narasli iz raznih plemen, namreč iz Latinskih, Sabinskih in Hetrurskih. Latinci in Sabinci so bili dva sorodna naroda; oni so bili potomci velikega pelasgiškega plemena, ki se je naselilo na obeh straneh jadranskega morja, v Italiji in na grškem polotoku. Vsled tega so imeli v obče njih obredi skupni značaj, tedaj so v Rimu lahko zrasli v celoto. Od teh dveh narodov imamo večino rimskih bogov; vendar se da pri mnogih bogovih težko dognati, so li latinskega ali sabinskega rodu. Hetruščani pa, kateri so se najpozneje pridružili rimskemu prebivalstvu, in kateri niso bili v tesnem sorodstvu z Latinci in Sabinci, vplivali so posebno na vnajno rimsko vero s tem, da se obrazovali verske obrede.

Vera Latincev in Sabincev je bila iz začetka v sorodstvu z grško vero; kajti tudi grški narod je nastal iz pelasgiškega. Vendar se je v teku časa izobrazilo in razvilo italsko verstvo po narodnem značaju na poseben ter samostalen način. Italskemu narodu in posebno tudi Rimljanom ni bila lastna ona zmožnost tvoreče fantazije, ki je pred vsem dičila hellenski narod. Rimljan ničesar ne ve o veseli pesniški zabavi, s katero je Grk okinčal svoj mnogočleni božji svet ter si ustvarjal svoje tisočerne bajke. Vsled tega se pa tudi ni dal tako lahko zapeljati, da bi izumil o svojih bogovih stiske in slabosti človeškega življenja ter izmislil lastnosti, ki niso vredne božjega bitja. Mrzla naravstvena resnoba je izlita črez njegove bogove, on jih ogleduje z globoko nabožnim strahom ter jih časti pri svojem na vnajnost in potrebo obrnjenem umu z boječo vestnostjo, ki niti v besedah niti v dejanji ne požabi tudi najmanjše stvari.

Prebivalci Lacije, iz katerih je najprej nastal rimski narod, bili so čvrsti pastirji in poljedelci, ki so skupaj živeli v patriarhalski priprostosti; oni so častili tedaj posebno bogove prirode, polja in gozda, ki so branili in blagoslovili črede ter

poljskim pridelkom podarili rast. (Fauna, Saturna, Vertumna i. d.), potem take bogove, pod kojih zavetjem sta bila obitelj in dom. (Lare, Penate). To staroitalsko bogoverje, ki nosi na sebi popolnoma značaj kmetskega življenja in domovitosti, premestilo se je vže v prvih časih v Rim. Rimljani so imeli dolgo časa posebno veselje z življenjem na kmetih kakor tudi čut za dom in rodbino, tudi takrat še, ko se je razširila njih oblast daleč unkraj italskih mej. Vsled tega so se ohranili tje do poznejše dobe stari kmetski prazniki s svojimi surovimi, čestokrat ne več razumljivimi obredi, kakor „Lupercalia, Saturnalia“ i. t. d.; s posebno vetnostjo pa se je vedno opravljala služba domačih bogov.

Razen bogov poljedeljstva, živinoreje in doma so se sprejeli v Rimu vže iz začetka tudi zavetni državni bogovi, in ker je pretezala pri Rimljanih državna misel vse druge misli, stopili so sčasoma državni bogovi na prvo mesto. Na čelu božjega sveta stoji Jupiter, ustanovnik in hranitelj rimske države in zraven njega kot najvišji državni bog Mars, roditelj Romulov in oče rimskega naroda, dalje Quirinus, vojeviti,

v število bogov sprejeti Romulus. Poleg te družbe trojnih bojnih in zavetnih bogov predočuje Jupiter s svojo soprogo Junono in hčerjo Minervo drugo, državo branečo družbo, njim se je pridružila potem še Vesta, boginja domačega ognjišča, državnega temeljna.

Češčenje ravno kar navedenih zavetnih bogov rimske države je bilo glavni del državnega rimskega verstva, ktero je baje Numa uredil ter v tesno zvezo spravil z državnimi upravami. Numa je ustanovil Vestinine svečnice, dalje Martu svečeniški zbor Salijev, potem duhovnike posameznih bogov (Flamines), kojib soproge „Flaminicae“ so opravljale službo božjo s svojimi soprogi vred. Flamines so se delili v Flamines maiores in minores, k prvim so spadali kot najimenitniši Flamen Dialis, poseben Jupitrov duhovnik; Flamen Martialis, poseben Martov duhovnik in Flamen Quirinalis, poseben Quirinov duhovnik. Nekater ipripisujejo Numi tudi ustanovitev Fetialov (Fetiales), ki so imeli nalog slovesno napovedati vojsko ter prisegati zaveze in pogodbe miru v imenu naroda. Nadzorstvo nad vesolnim verstvom, nad javno in privatno službo božjo

imel je zbor Pontifikov, kojih predsednik je bil Pontifex Maximus. O njegovih dolžnostih glej Liv. I, 20. Za časa kraljev so imeli kralji sami nekatere duhovniške službe opravljati, posebno Jupitrovo službo božjo; da se pa ne bi po iztiranji Tarquincev pogrešal kralj pri nekterih posebnih državnih daritvah, izvolil se je za take daritve Rex Sacrificulus ali Rex Sacrorum, ki je imel mej ysemi duhovniki na videz najvišjo častno stopinjo. Zbor Augurov je imel nalog mesto naroda opravljati auspicije, pri državnih podjetjih poizvedeti božjo voljo, koja se je naznanila v gromu in blisku, v tičjem letu, kriku in žretji. Iz droba žrtvovanih živalij prorokujoči Haruspices so bili najeti Hetruščani, ki so bili veliko nižje stopinje časti in veljave nego Auguri ter v Rim poklicani le v izvanrednih časih.

Posebno svojstvo rimske vere, ki ni bilo ravno tako v tesni zvezi z javnim bistvom, kakor nastalo iz samovolje in razsodka posameznih, bilo je češčenje abstraktnih, posebno naravnstvenih pojmov kot božjih osebnih bitij, kakor češčenje Virtutis, Fidei, Pudicitiae i. t. d. V poboženji abstrakcij, pri čem

je bil bolj delaven razum nego fantazija, prišlo je tako daleč, da se je dajalo božje bistvo in božje češčenje vsem mogočim lastnostim, najnavadnim rečem, djavnostim in slučajnim okolnostim, kakor n. pr. Orboni, brezdetnosti, Fessoniji, utrujenosti itd.

Gori navedeni trojni početki rimske vere naravni, politični in naravstveni, umerjajo v cvetoči dobi države trdno celino, ki je bila od državne strani zavarovana proti tujim vplivom. Ali kakor je bilo od nekdanj gledé države načelo rímskega naroda navzemati se tujega in zmesiti s svojimi uredbami, tako je tudi razmaknil rimski narod pri razširjanji svojega vladarstva svoj verski krog ter seznanivši se z drugimi narodi doma uvedel tuje bogove in njih službo. Ko se je bilo rimsko vladarstvo razširilo čez spodnjo Italijo, prišli so Rimljani v dotiko z ondi bivajočimi Grki, s kterimi so bili v zvezi uže za časa, ko so vladali še kralji; vsled tega so jeli spoznavati grške bogove ter vpeljali njihovo službo tudi v Rimu. Uže zgodaj so pripoznali orakulskega boga Apollina v Delphih; Dioskurom se je postavilo svetišče leta 304. pr. Kr. in viteški stan je sprejel junaška brata za

svoja zavetna bogova; iz Epidavra so dobili Rimljani Asklepijevo službo, Askulapija itd.

Vsa ta inostranska bogočastja so še ostala, dasiravno jih je država vpeljala in pripoznala, tako dolgo, dokler se je ohranil pravi rimski čut ter ostala omika Rimljanov narodna, nekako ločena od starorimske državne vere, tako da niso mogla v obče na njo vplivati niti uničljivo niti razrušljivo. Ko pa je nastopil ob drugi punski vojski preobrat v omiki in vedenji Rimljanov ter se polastil rimskega naroda duh grške omike, prodrli so tudi grški nazori glede vere, in bogovi grškega Olympa so stopili v rimsko mesto. Imena rimskih bogov in obredi bogočastja so se sicer večinoma ohranili, toda rimskim imenom in obredom so se podtikali grški nazori. Zlasti se najde glede vere in bajeslovja grški vpliv v rimskem slovstvu, ki se je popolnoma razvilo po grškem. Sicer se rimska vera ni popolnoma izgubila v grški veri; mej rimskimi bogovi se nahajajo nekateri, za katere pri Grkih ne najdemo primernih bitij; pri takih bitjih so se vedno ohranili starorimski nazori.

Ko so se bili Rimljani seznanili z grško vero, pričel se je vže propad njihove vere in njihovega

vedenja, Vsled tega so se tudi poprijeli nevere in praznoverja Grkov. Drzno so zasmehovali bitja, na kojih obstanek niso več verovali ter se poganjali posebno za skrivnostna bogočastja s praznovernimi obredi. Najpoprej so se poprijeli verskega propada omikani stanovi, ali za njimi kmalo tudi prosto ljudstvo. Proti temu propadu so bili brezspešni vsi naporu senata, ki je skušal, držeč se vnajnosti, ohraniti staro vero prednikov. Augustus je ustanovil zopet nekatere stare običaje in praznike, zgradil starim bogovom nova krasna svetišča, skušaje odstraniti inostransko službo božjo; in v tem prizadevanji, vero in naravstvenost zopet povzdigniti, posnemali so ga drugi cesarji; toda niti krasna svetišča, niti sijajne slovesnosti, niti teorije modrijanov niso zamogle vdahnuti propadajočemu paganstvu novega duha ter zabraniti njegovega propada.

A. Bogovi.

I. Glavni bogovi rimske državne vere.

1. Jupiter (Juppiter).

Jupiter se vjema po imenu z grškim Zenom (gl. Zen.) ter ima v obče isti pomen kakor Zen; vendar so se izgubile nekatere strani njegovega bistva po posebnem rimskem načinu. On je nebeški oče, nebeški vladar, od njega prihajajo vse nebeške prikazni, blisk in grom, nevihta in toča, dež in vedrost (Fulminator, Tonitrualis, Pluvius, Serenator), nebeška luč prihaja od njega (Lucetius, Diespiter, bog dneva). On nosi strelo v svoji mogočni desnici ter jo meče na zemljo;*) prostor, kterega

*) Simbol strele je bil kremen, zatega del nosijo Jupitrovi kipi kremen v rokah.

je zadela strela, si je izbral, da se mu posveti. Na takih prostorih je zakopal Pontifex, tiho moleč, v zemljo kamen, kot simbol bliska, potem je prostor obgradil ter ga previdel z altarjem. Verovalo se je tudi, da se zamore z gotovimi obredi blisk zvabiti iz neba (Jupiter Elicius); Numa je bil to večkrat storil, ali Tullus Hostilius je izgubil pri takem poskusu svoje življenje (Liv. I, 20. 31. Ov. Fast. III, 285 sl.*). Kot dež podeljujoči bog je Jupiter dobrotljivi oploditelj polja, kateremu se je darovalo pri delj časa trajajoči suši; pri tej priliki so vlačili tako zvani vodeni kamen (mânâlis lapis) črez polja, mislé, da ima ta sveti kamen moč vodo iz nebes zvabiti (aquilicium).

Ta mogočni nebeški kralj je vladar celega sveta, vseh bogov in ljudi. Usode posameznih kakor tudi narodov in držav so zavisne od volje najvišjega in najboljšega boga (J. Optimus Maximus); zlasti je pa pod njegovim vodstvom rimska država, na kojej središči, Kapitoliji, je stalo njegovo najslavniše svetišče (Capito-

*) Jupitra kot boga bliska označuje tudi ime Summanus, ki se je pozneje, ko je bil njegov pomen uže neznan, smatral za Dita, ker je bil baje ponočni bog bliska.

linus); on je odločil rimsko mesto za vladarja sveta, on daja njegovim uradnikom moč in oblast vladati čez človeški rod ter vodi njegove armade k zmagi (Imperator, Victor, Stator, beg ustavljajoči, Opitulator). Kedar je tedaj stopil mladeneč, ogrnivši si možko toga (toga virilis), v državljanski stan, počastil je Jupitra na Kapitoliji. Kedar je nastopil konsul svojo službo, korakal je na Kapitol, obdan od ljudstva in senata. Vojskovodja je opravljal, predno se je podal v vojsko, na Kapitoliji molitve in obljube, ob zmagonosni svoji vrnitvi se je peljal na krasnem s štirimi konji napreženem vozu v triumphu k svetišču, da opravi ondi hvaležnega srca svoje daritve in molitve in da položi svoje lavorikove vence v krilo Jupitrove podobe. Najkrasnejši plen (spolia optima), orožje, katero je vojvoda protivnemu vojvodi sam vzel, se je tudi posvetilo na Kapitoliji svetišču Jupitra Feretrija (Feretrius, Liv. I, 10.).

Jupitru Kapitolinu na čast so se praznovale mesca decembra več dni zaporedoma na velikem tekališču (Circus Maximus) rimske igre, pri katerih je bilo različno vrstno tekmovanje in je bilo ljudstvo prejemalo javne pojedine. Tudi od

teh različne, velike ali Kapitolske igre, pripadale so Jupitru. Jednaka slovesnost se je prirejala Jupitru Latiariju (J. Latiaris) kot varuhu latinske zaveze na čast in sicer na albanski gori. To so one *Feriae Latinae*, pri katerih so se sešli vsi rimski oblastniki in pri katerih so darovali konsuli kot voditelji slovesnosti s poslanci latinskih mest vred Jupitru bele bika. Slovesnost je bila premična ter po konsulih napovedana; toda se je morala vedno obhajati preden sta se konsula napotila v vojsko (Liv. XXI, 63. XXII, 1. Caes. b. civ. III, 2.).

Ker se je Jupiter smatral za voditelja človeških usod, bili so mu posvečeni najvažniši letni oddelki kakor *Ides* vsacega mesca. Takrat mu je daroval *Flamen Dialis* koštruna (Ov. Fast. I, 587.). Nasprotno so bile *Kalende* vsacega mesca posvečene *Junoni*, tako da je bil mesečni tek pod varstvom obeh najvišjih mej seboj zvezanih božanstev. Pri početku vsacega važnega podjetja so klicali na pomoč njega in *Jana*, boga vsacega začetka. Kmetovalci so mu prirejali ob setvi in ob početji žetve kmetsko slovesnost, ob začetku trgatve (19. avgusta) so praznovali skupno slovesnost, kmetska *Vinalia*,

v vesoljni Laciji. Tudi dan, kterega so se pomladi odpirali sodi novega vina, bil je Jupitru posvečen; bila je ta slovesnost nekaj jednakega kakor grška *πρωίγια* in se tudi zvala *Vinalia*. Za časa velikih stisk n. pr. po bitki na trasi-menskem jezeru (Liv. XXII, 16.) so obljubili Rimljani Jupitru, da bi nevarnost odvrnili, tako zvano *ver sacrum* t. j. daritev vseh v oni pomladi rojenih živalij; v starejši dobi razun tega tudi vse otroke, ki so se rodili določene pomladi. Zadnjih vendar niso zaklali in darovali, ampak poslali čez mejo, ko so bili dorasli. Kot voditelj človeških usod je Jupiter objednem njih poročnik po gromu in blisku, po letu, glasu in žretji ptic, po sanjah itd.

Kakor Zen je tudi Jupiter branitelj vseh naravstvenih zadev v človeškem življenji; on čuva nad zakonom in sorodnimi razmerami, nad pri-sego, nad gostoljubnimi in narodnimi pravi; mej-nik je njemu posvečen. Vsled tega je *Fides* njegova tovaršica, ki poleg njega na Kapitoliji biva; za tega del se zove sam *Dius Fidius* (*Ζεὺς πίστιος*) z ozirom na vestnost, ktere se je treba držati pri zavezah in pogodbah. Ali *Dius Fidius* se je smatral tudi za posebno Jupitru

sorodno bitje, primerno sabinskemu polubogu *Semonu Sanku* (*Semo Sancus*, *Ov. Fast.*, VI, 213. od sancire, s prisego se zavezati).

So li staroitalski narodi v najstarejši dobi *Jupitru* pripisovali stariše ali ne, ni znano; v poznejši dobi, ko so se seznanili z grškim bajeslovjem, smatrali so ga za sina *Saturnovega* in boginje *Ops*, ki sta se poistovetila s *Kronom* in *Rhejo*. *Juno* in *Minerva*, kateri ste bili z njim na *Kapitoliji* združeni v njegovem glavnem svetišči, smatrali ste se za njegovo soprogo in hčer; vendar se zdi, da v najstarejši dobi ni bilo te rodbinske razmere mej temi tremi božanstvi. Najvišji bog je sam in vzvišen stal tukaj v svoji krasoti, ne da bi bil vsled kake zveze, kakor grški *Zen*, stopil v kroge posvetnih razmer in človeških slabostij.

Na *Kapitoliji* je stalo na prostoru, ki se je bil zval mej *dvema gajema* (*inter duos lucos*), svetišče *Vejevo* (*Vejovis*) ali *Vedjovo* (*Vedjovis*) z božjo podobo, ki je držala v roki puščice in imela poleg sebe kozo. *Ovid* (*Fast.* III, 429. sl.) pravi, da je *Romulus* obgradil gaj z zidom ter prostor napravil utočišču; bog, kojega podoba tukaj stoji, je baje mladi *Jupi-*

ter, kakor kažeta koza na podobi in ime samo; kajti prvi zlog ve pomenja mal. Koza pa mu je pridjana, ker je dojila Jupitra, ko je bil še otrok. Vejovis je bil menda v resnici mladostni Jupiter, ki je branil v utočišči pomoč iskajoče; puščice so podoba streljajočih solnčnih žarkov. Poznejša doba je izgubila pravi pomen o tem bogu; za tega del so ga smatrali vsled puščic za Apollina ali vsled prvega zloga ve za pogubnega Jupitra.

2. Juno.

Juno je nasprotna podoba Jupitrova od ženske strani, kakor Hera nasprotna podoba Zenova. Njeno ime ima isto deblo, ki znači nebo in zemljo in ki se ob jednom v imenu „Jupiter“ nahaja. Ona je nebeška kraljica, kakor Jupiter nebeški kralj; toda pri njej se je skoraj popolnoma izgubila naravna stran, njen delokrog obsega malo, ne samo človeško življenje. Z Jupitrom vred poleg kterega je bila na Kapitoliji skupno češčena kot Kapitolina, imela je nadzorstvo nad rimskim mestom in kraljestvom; kot Regina se je častila mej drugimi na Aventinu, kamor je prinesel iz Vejev Kamillus njeno

podobo in službo (Liv. V, 22. XXII, 1.). Isto tako je imela osobito politični pomen *Juno Sospita*, koje glavno bogočastje je bilo v Laviniji, kjer je ostalo še v oni dôbi, ko so jo bili premestili v Rim (Liv. XXII, 1. VIII. 14.).

Mimo države se je Juno posebno brigala za dom in ženski spol. Kakor je na pomoč klical mož svojega *Genija*, tako žena *Juno*, kot svojo osobito zavetno boginjo, kateri je tudi rojstnega dne darovala. Juno pomaga ženskam v vseh razmerah življenja, ona je i *Virginensis* i *Matrona*, zavetnica devic in žen. Ona je posebno branila zakon, kakor grška Hera; zavoljo tega se zove *Pronuba* (Verg. Aen. IV, 166.), *Jugalis*, *Domiduca* (isto tako *Jup. Domiducus*), kot boginja, ki spremlja nevesto na ženinov dom, *Unxia*, ker je ovila nevesta stopajoča v ženinov dom podboje z volnatim trakom ter jih mazilila z oljem; kot *Lucina* je pospeševala porode (Ov. Fast. III, 247. sl.). Tudi kot ohraniteljica otrok je bila češčena enako grški *Artemidi* ("Ἄρτεμις κορυθαίφως).

Glavni praznik, ktereга so praznovale vse žene Junoni na čast, zval se je *Matronalia*, praznik gospodinj. Ta praznik je bil 1. marca,

ki se je vsled tega imenoval *Kalendae feminarum*; po pravljici se je ustanovil v spomin na zakon, katerega je Romulus osnoval dotični dan (Ov. Fast. III, 179. sl.). Žene so ovenčane korakale k svetišču *Junone Lucine* na eskvilinsko goro ter poklonile ondi boginji rože proseč za zakonsko srečo (Ov. Fast. III, 253.). Gospe so pogostile in obdarovale tega dne svoje služkinje ter same dobivale tega dne svoja darila od svojih soprogov in sorodnikov. Enak praznik je bil dné 7. julija na čast *Junone Caprotine* (*Caprotina*, kozja *Junona*) t. j. praznik *caprotinskih Non*; ta praznik se je obhajal od strani soprog v družbi sužkinj pri kozjem močvirji, zraven kozje smokve (*caprificus*) ter se tudi oziral na zakon.

Vsled grškega bajeslovja je postala *Juno Saturnova* in *Opina* (*Ops*) hči, (za tega del *Saturnia*) ter *Jupitrova* sestra. Dvomljivo je, ali se je *Juno* od nekdanj smatrala za *Jupitrovo* soprogo; z njim in *Minervo* stoji pri Rimljanih v tesni zvezi, razmerje, katero se pri Grkih glede *Here* in *Athene* ne nahaja. Rimskemu svojstvu je tudi to posebno, da je bila *Junoni* posvečena gos.

3. Minerva.

Tretja, kapitolinska, mesto braneča boginja, je Minerva, koje ime je izvedeno od besede *minervare*, ki ima sorodno deblo z besedama *mens* in *memini*. Vsled tega je ona misleča, izmišljajoča in izumeča boginja. Pod zavetjem modre boginje stojé vse obrtnije, umetnije in vède móž, kakor valjarji, črevljarji, zdravniki, učeniki, podobarji in posebno tudi godci, slednjič vse ženske spretnosti. Od 19. marca naprej se je obhajal pet dni trajajoči praznik *Quinquatrus* (Ov. *Fást.* III. 809 sl.), ktereга so se vdeležili šolska mladina, ki je imela te dni prosto, ženska dela učeče se deklice, rokodelci in umetniki različnih vrst. Zadnji dan se je darovalo v črevljarski dvorani (*atrium sutorium*) ter obhajalo čiščenje trôb (*tubilustrium*); kajti troba je bila posvečena Minervi in pod njenim posebnim varstvom je stala družba trobcey, katerih niso mogli pogrešati pri nobenih verskih opravilih, niti pri daritvi, niti pri mrtvaških sprevodih. Kakor so imeli pri tem prazniku trobci glavni nalog, tako piskači pri poznejšem dné 13. junija praznovanem prazniku, ki se je tudi zval *Quin-*

quatus, pa je samo tri dni trajal (minores gl. Ov. Fast. VI, 645. sl. Liv. IX, 30.).

V poznejši dōbi so prenesli na Minervo nekatere nazore o grški Palladi n. pr. ozir na boj, zmago in plen (Liv. XLV, 33). Grški vpliv se tudi pozna v zvezi Minervini z Neptunom, kterima se je po bitki na trasimenskem jezeru razgrnila skupna blazina (Liv. XXII, 10.). Pallas in Poseidon sta se pri Grkih združila čestokrat kot ἱππιοί. Trojanski Palladium je bil baje od Aeneja v Italijo prenešen ter v Rimu spravljen v najnotranjšem delu Vestinega svetišča.

4. Mars (Mavors, Mamers).

Mars je bil poleg Jupitra najimenitniši bog rimske državne vere; ž njim in z Quirinom tvori on trojico zavetnih bogov, katerim so bili trije prvi najodličniši Flamines ustanovljeni. On je bil Romulov roditelj ter se je častil kot oče in zavetnik celega rimskega naroda (Marspater, Maspiter). Posebno varuje in pomaga narodu svojemu v vojski; on je bojni bog, ki vodi armado v boj (Gradivus, od vojaških korakov) in ki se v bojih poleg Jupitra in Quirina v to svrho na pomoč kliče, da bi podelil

svojemu ljudstvu zmago (Mars Victor). Sulica je bila njegov bojni simbol; vsled tega ima sam priimek Quirinus (od sabinske besede curis, rimsko quiris, sulica). Kedar se je vojskovodja napolil v vojsko, podal se je poprej v Martovo svetišče; ondi je stresel svete šcite (ancilia) in božjo sulico izkliknoč: „Mars čuvaj!“ Drugi plen je bil njemu posvečen, ali prvi Jupitru Feretriju. Bojna vežbališča so bila njemu posvečena, v prvi vrsti po njem imenovani Campus Martius. Konjske dirke, ktere so se tukaj vršile, bile so pod njegovim varstvom; ter so se prirejale njemu na čast; tako n. pr. Equiria dne 27. februarja in 14. marca (Ov. Fast. II, 855. III, 519.). Ob Idah mesca oktobra so se tudi njemu na čast prirejale konjske dirke in potem se je daroval mej raznimi in posebnimi obredi glavni konj zmagonosne dvojne vprege, tako zvani oktobrov konj; kajti bojni konj je lastnina bojnega boga. Na Martovem polji se je vršila tudi vsako peto leto cenitev imetja in državlanskega razmerja vsakega rimskega državljana (census), pri kateri priliki se je pregledovalo rimsko ljudstvo kot vojna ter očistilo z daritvijo Martu pripadajočo (lustrum).

S tem ozirom na boj pa še ni dognano Martovo bistvo; on stoji od najstarejše dôbe tudi v zvezi s poljedelstvom in živinorejo. Pomladi, navadno kakega dne mesca maja, gonili so rimski kmetovalci žrtvene živali, ki so se darovale Ceneri, Martu in drugim poljskim bogovom, kot čistilno daritev (*lustratio*) okoli svojih njiv ter prosili za plod poljskih pridelkov. To je bilo tako imenovano *Ambarvale sacrificium*. Molitev, katero zaukazuje Kato starejši (R. Rust. 141.) pri tej priliki, glasi se: „Oče Mars, prosim te, bodi milostljiv meni, mojemu domu in mojej obitelji; vsled tega sem ukazal goniti okoli svojega posestva žrtev svinj, ovac in bikov (*suovetaurilia*). Odvračaj doživele in ne doživele bolezni, neplodnost, opustošenje, škodo in neugodno vreme! Daj rasti in oploditi sadje, žito, trtni zasad in grmovje! Ohrani pastirje in črede zdrave ter podeli srečo in zdravje meni, mojemu domu in mojej obitelji itd.“ V starodavnem spevu, kojega je isto tako mesca maja plesáje prepevalo dvanajst arvalskih bratov tej boginji na čast ob prazniku *Deae Diae*, boginje plodnosti rimskih livad, klical se je na pomoč mej drugimi bogovi tudi Mars, da bi odvrnil nesrečno

kugo. Ker se je navadno v gozdovih pasla ži-
vina, ki je stala ob jednom pod Martovim var-
stvom, dobil je Mars priimek *Silvanus*. Mars
se je tedaj smatral v obče za boga, ki je branil
ljudstvo, njegovo zemljišče in vse njegovo imetje
vsake škode, bodi si, da je nastala vsled sovraž-
nega navala, ali vsled divjih zverin (kakor volka),
ali vsled neugodnega vremena, ali vsled bolezni
in kuge; toda najbolj mu je sčasoma ostala last-
nost zavetnega boga bojev.

Martu je bil posvečen ves mesec marec.
Od 1. marca pričenši je korakalo 12 Salijev
(plesalcev, gl. *salio*) ob različnih dnovih mesca
Martu na čast po mestu okrog. Oni so v orožji
plesáje in prepevaje speve v starodavnem jeziku
nosili v levici Martove ščite, *ancilia*, na katere
so udarjali z bakrenimi palicami. Za Nume je
padlo ob času kuge tako *ancile* z neba, kot
zastava, da je država rešena, ako se ta ščit
ohrani. Za tega del je dal Numa po umetniku
Mamuriju (*Mamurius* ime je istega debela z
onim od besede Mars) narediti še 11 popolnoma
enakih ščitov v to svrho, da se ne bi mogel iz-
takniti pravi ščit (*Ov. Fast. III, 373, sl. Liv.*
I, 20.). V saliarških spevih so se na pomoč kli-

cali poleg Marta še drugi mesto braneči bogovi, tako, da je ta sprevod za mesto imel isti pomen, kakor *ambarvalia* za poljske meje.

Mars je bil tudi prorokovalni bog. V deželi Sabincev pri *Tiori Mationi* je imel stari orakul, enak dodonejskim; vendar ni služil za sredstvo pri prorokovanju golob ampak detelj (*picus*); vsled tega so si izumili poznejši prorokovalnega kralja v Laurentu z imenom *Picus*, ktereга je baje Circe prestvorila v detelja (Ov. Met. XIV, 313. sl.).

Martova tovaršica in soproga, pravijo, je bila *Nerio* ali *Nerione* (hrabrost). Vrh tega so se smatrali za Martove tovarše *Molae* (bojne težave) *Pallor* in *Pavor* (bledost in strah), kakor se zdi samo polatinjeni grški pojmi *Ἀσιμος* in *Φόβος*.

Poleg Marta so Rimljani še častili grški Enyoji podobno bojno boginjo po imenu *Bellona* ali *Duellona* (gl. *bellum*, *duellum*), ki je bila ali Martova sestra ali soproga ali hči. Na zadnji strani njenega na Martovem polji stoječega svetišča je bila soha, poleg ktere so *Fetiales* običajno metali svoje sulice od časa Pyrrhove dôbe povodom bojne napovedi (Ov. Fast.

VI, 201. sl.). Ko je bilo rimsko kraljestvo še majhno, opravljali so Fetiales metanje na meji sovražne zemlje (Liv I, 32.). Ta morda sabinska boginja je bila popolnoma različna od kappado-cijske naravne boginje Bellona, katero so slavili azijski duhovniki (Bellonarii) od sullanske dôbe pričenshi v rimskih svetiščih z divjim navdušenjem. Ob njenih praznikih so jej darovali svojo lastno kri objednem prorokovaje in na divji asijatski način rezoči si z noži kožo na rokah in ramah.

5. Quirinus.

Quirinus pomenja boga s sulico (gl. Mars). Ime iz začetka ni bilo družega nego priimek Martov kot bojnega boga; sicer se zdi, da je on postal uže zgodaj, predno so ga prinesli Sabinci v Rim, samostalni bog in posebna oseba. V Rimu je stopil Quirinus Martu in Jupitru na stran kot zavetni bog boja. Sabinci so ga smatrali za očeta Medija Fidija (Medius Fidius), ustanovnika Kurijev (Cures), svojega pradedaja; isto tako so smatrali Rimljani Marta za Romulovega očeta, kterege so po njegovi smrti mej bogove šteli pod imenom Quirinus. Romulus

Quirinus je tedaj vsled te uvetnosti početnik rimskega naroda, Quiritov, enako Martu samemu.

Dné 17. februarja se je praznoval Quirinu na čast praznik Quirinalia, pri kateri priliki so mu darovali njegovi Flamines ter mazilili njegovo orožje.

6. Vesta.

Vesta se zлага z grško Hestijo; ona je čista boginja ognjišča in ognja na ognjišči, tedaj boginja, ki zbira obitelji v zvesti slogi. Kot obitelji varujočo boginjo so jo častili v vsaki hiši, kjer je bilo ognjišče, središče doma; njen oltar in njeno bogočastje je v zvezi stalo s službo Penatov in Larov.

Kakor Hestia na grškem je imela tudi Vesta v Rimu politični pomen; kajti mestna občina in država sama ste veliki obitelji. Za državno središče so smatrali za časa kraljev kraljevi dom (regia) na zborišči (Comitium); za tega del je tudi Vestino svetišče ondi stalo in sicer združeno s kraljevim domom. Ko so bili kralji iztirani in kraljestvo odstranjeno, postal je kraljevi dom javno stanišče za Pontifika maxima,

ki je imel nadzorstvo nad svetim ognjiščem države ter njenimi svečenicami. To javno Vestino bogočastje se je od strani Rimljanov kaj sveto opravljalo. Za to službo je bilo odločenih šest svečenic, Vestalk (Liv. I, 20.), ktere so morale kot služabnice čiste deviške boginje ostati neomežene ter so kot posvečenice uživale visoko čast. One so stanovale v Vestalinem svetišči ter imele skrbeti, da ne ugasne ogenj na ognjišči; kajti, ako bi ugasnil ogenj, smatralo bi se to za veliko nesrečo države. Ako se je taka nesreča pripetila, bičal je Pontifex maximus ono Vestalko, vsled koje neskrbnosti je ugasnil ogenj. Ogenj pa se v novič ni prižigal pri takem ognji, ki je bil oskrunjen vsled človeške rabe, ampak sè užigalnim zrcalom ali pa z iskro, ki je nastala vsled vrtanja kake deske. Dné 1. marca, s katerim mescem je pričelo v starejši dobi leto, se je užigal Vestin ogenj; na kateri način, to ni znano. Vestine podobe ni bilo v svetišči (Ov. Fast. VI, 292.), ampak ogenj sam se je smatral za njeno podobo; nasprotno pa se je mislilo, da so v najskrivnišem delu svetišča ohranjene različne svete stvari, posebno podobe državnih Penatov, ktere so bile znane samo Pontifiku in Vestalkam. Kakor

vse mesto in vsa država, tako imela je tudi vsaka kurija posebej svoje Vestino svetišče.

Staro Vestino svetišče je bilo v Laviniji, rojstnem mestu Latincev, kamor je baje Aeneas prinesel Vestin ogenj in trojanske Penate. Tje so se podali rimski konsuli, praetorji in diktatorji, da bi darovali, kedar so nastopili svojo službo.

Vesti na čast so se vsako leto dné 9. junija praznovala Vestalia (Ov. Fast. VI, 249 sl.); tega dne so se na ognjišče polagala jedila za boginjo; osle pa, kateri so se v to svrho rabili, da so gonili mline, gonili so, z venci okrašene in s kruhom obložene k Vestinemu svetišču, v znamenje, da podeljuje boginja obitelji vsakdanji kruh. Za tega del so praznovali ta dan i peki i mlinarji.

7. Vulcanus.

Poleg Veste so Rimljani častili tudi Vulkanu kot boga ognja in ognjišča; vendar se kaže pri njem še posebni pomen, da je ob jednem, kakor Hephaistos, bog kovinskih del; kajti kovina se da obdelavati le s pomočjo ognja. Za tega del ima priimek Mulciber, talitelj.

Vulcanus je imel enako Vesti politični pomen. Vulcanal, prostor, na katerem se je častil Vulkan, čez Comitium vzdigajoča se ravan brez svetišča, bil je enako Vestinemu svetišču nekako državno ognjišče, zraven ktereга so se vršili shodi patricijev in senata. Uže Romulus in Tatius sta se baje tukaj shajala, da se posvetujeta v javnih zadevah. Vulkanova svetišča so se pozneje premestila iz mesta ven, ker so ga sčasoma vedno bolj smatrali za boga požarov. Gotovo pa je bil Vulkan v starejši dobi z Vesto v najtesnejši, morda celo v zakonski zvezi. Ko so ga bili pojednačili z Hephaistom, dobil je za svojo soprogo Venero.

Vulkanu na čast praznovan praznik, Vulcanalia, je bil dné 23. avgusta. Tega dne so se mu prirejale igre v flaminijem dirkališči ter se njemu v dar metale v ogenj ribe, prebivalci njemu sovražnega elementa.

8. Janus.

Janus najimenitniši bog Rimljanov in čestokrat imenovan poleg Jupitra, ni bil iz začetka nič družega nego solnčni bog, ki povzročuje in določuje spremembe naravnega življenja, letni in

časovni bog, ki privaža ljudem leto, mesce in dnove. Začetek leta je bil isto tako njemu posvečen, kakor začetek mesca in dneva; duhovniki so ga vsako jutro na pomoč klicali kot otvoritelja dneva (*Pater matutinus*, Hor. Sat. II, 6, 20.). Pričetkom vsacega mesca, ob Kalendah, so mu darovali vino, kadilo in sadje; prvi mesec leta je bil njemu posvečen ter dobil ime od njega; na novega leta dan (*Januariae Calendae*) se je praznoval njegov najimenitniši praznik.*) Tega dne so se oblačili v praznično obleko ter se vzdrževali vseh hudobnih besed; govorilo se je samo kaj dobrega in lepega, kar je bilo za leto ugodnega pomena, pozdravljali so se s posebnimi čestitkami ter drug drug zega razveseljevali s pomenljivimi darovi. Začetek vseh časov je v Janovih rokah; za tega del se je reklo, da je Janus prvi, pred Saturnom

*) V starejši dobi je bil prvi mesec leta marec. Ob Idah tega mesca so obhajali plebejci neki novoletni praznik na bregu reke Tibere, pri katerej priliki so se vdajali veselemu in objestnemu užitku ter drug drugemu želeli, da bi to in še mnogo drugih let preživeli v veselem zdravju, blagoslovljeni s posvetnim blagom (*ut annare perennareque commode liceat*). Iz te čestilke so naredili posebno boginjo „Anna Perenna“, koje pomen so skusili v poznejši dobi Rimljani različno tolmačiti (*Ov. Fast. III, 523. sl.*).

in Jupitrom, vladal v Italiji ter vsem bogovom ustanovil svetišča.

Pojem časnega začetka in vstopa, prehoda in prohoda iz enega oddelka časa v drugega je postal pri Janu splošen in se raztezal črez vsakovrstno človeško djavnost. Rimljani so namreč vsakemu začetku pripisovali veliko važnost; od dobrega ali slabega začetka odvisuje dober ali slab uspeh vsake stvari. „Vse tiči v začetku, na prvi glas ste poslušni s plašnimi ušesi, le prva tica, ki se prikaže, je pomenljiva augurom“, govori Janus sam pri Ovidu (*Fast.* I, 179.). Za tega del je Janus tako važen, v vse razmere privatnega in javnega življenja segajoč bog. Pri vsakem podjetji, pri začetku setve in žetve (*Janus Consivius*), pri nastopu službe itd. so ga na pomoč klicali. Pri vsaki molitvi so njega prvega imenovali, ob velikih božjih praznikih so najprej njemu darovali, kajti on je odpiral, tako so namreč mislili, molitvam duri nebeške.

Čas in kraj sta sorodna pojma, vsled tega je Janus lahko postal tudi bog krajevnega prohoda, bog duri, ki so se po njem imenovale tudi *ianuae*; *iani* se zovejo prohodi mestnega obzidja. Janus je čuval durne vhode in izhode ter

jih odpiral in zapiral, v znamenje tega je nosil v rokah ključe (Claviger, Patulcius, Clusius); nad durmi je navadno stala njegova podoba z dvojnima obrazoma, katerih eden je bil obrnjen na zunaj drugi na znotraj (Geminus).

Početek vojske, kedar je vojaška četa korakala skozi odprte duri mesta v vojsko, je bil za državo tako važni dogodek, da so se morali spominjati pri tej priliki Jana, boga začetka in odpiranja; potem se je slovesno odprlo svetišče tega boga, sama vrata blizo kapitolinskega brega, ter ostalo odprto tako dolgo, dokler se ni vojaška četa vrnila in vojska končala (Ov. Fast. I, 257. sl. Verg. Aen. VII, 607 sl. Liv. I, 19.).

Tem božanstvom hočem še pridjati nektera druga, ktera sicer iz začetka ali sploh niso bila rimska, ali so se pa smatrala samo za rimske bogove nizke vrste; odkar so se pa Rimljani poprijeli grških nazorov, od časa cvetočega rimskega slovstva so se smatrali tudi ti za mogočne, visoko stoječe bogove, ki vredno na strani stojé prej omenjenim bogovom.

9. Apollo.

Tega boga so Rimljani prevzeli od Grkov, pa ne da bi ga bili pojednačili s kakim domačim bogom ali zamenili na kak način njegovo bistvo. Uže za časa Tarquinija Superba so baje Rimljani za svet prašali delphski orakul. Slednje se je pripetilo za časa oblege mesta Veji (Liv. V. 21.). Prvo svetišče v Rimu se je Apollinu obljubilo l. 432. pr. Kr. v to svrhu, da odvrne pogubno kugo od mesta (Liv. IV, 25). Temu svetišču se je pridružilo pozneje še več drugih Apollina zdravnika (Apollo medicus); toda zdravilna moč tega boga ni zadevala samo telesa, ampak tudi dušo, on je bil zdravilni in čistilni bog. Za časa druge punske vojske so ustanovili Apollinu vsako leto ponavljajoče se apollinarske igre (Liv. XXV, 12), pri katerih so mu darovali po grškem načinu. Te igre so se mu prirejale kot bogu, ki sovražnike odbija in zmago podeljuje. Augustus, ki je tega boga posebno častil ter mu ustanovil svetišča pri Akciji, kraji, poleg kterega si je priboril samovladarstvo, in na palatinskem bregu, vpeljal je Apollinu tudi akcijske igre ter obhajal praznik saeku-

larskih iger poleg Dita in Proserpine tudi Apollinu in njegovi sestri Diani. V spevu, kterega je Horatius zložil za ta praznik in kterega so tretji dan praznika prepevali mladenči in device v Apollinovem svetišči na palatinskem bregu, kličeta se obe božanstvi v blagoslov države na pomoč. V tem spevu se tedaj smatrate ti božanstvi za zavetna državna bogova.

Ime *L a t o n a* (ona je bila Apollinova mati) ni družega nego polatinjena grška beseda *L e t o* (*lateo* = $\lambda \eta \theta \omega$).

Grškega zdravilnega Asklepija, Apollinovega sina, so Rimljani premestili v Rim pod imenom *Aesculapius* l. 291. pr. Kr. za časa neke kuge ter mu posvetili svetišče na otoku reke Tibere (Ov. Met. XV, 622. sl. Liv. X, 47).

10. Diana.

Diana je bila prva italska boginja, podeljiteljica luči in življenja, enako *Junoni Lucini*. Zavoljo te lastnosti so jo Rimljani pozneje, ko so se bili soznanili z grško vero, v jedno vrsto postavili z Artemido ter jo napravili Apollinovo sestro. Dobivša odslej popolnoma Artemidino bistvo, je postala boginja ljubiteljica

gajev, bregov in jezer; kakor Artemis v poznejši grški dobi, postala je tudi ona boginja lune (Luna) in po razpotjih (Trivia) blodeča ter s skrivnimi čarodejstvi bavajoča se Hecate.

Dianino službo so uvedli v Rim latinski plebejci; za tega del so jo častili osobito oni kot zavetno boginjo. Dvakrat so se napotili plebejci zavetja proseči k Dianinemu svetišču na Aventin (Liv. II, 32. III, 51.), ktero je baje zgradil Servius Tullius, sin neke sužnice in prijatelj plebejcev, kot skupno svetišče in središče latinske zaveze (Liv. I, 45). Ob Idah mesca avgusta je bil Servius posvetil to svetišče; za tega del je bil ta dan boginji posvečen praznik ter se zval dan sužnikov, ker so osobito praznovali ta praznik sužniki in sužnice, ki so bili pod zavetjem Dianinim.

V Ariciji je bilo v nekem gaji svetišče neke boginje loga (Nemorensis), ktero so smatrali za Diano, z nekim posebno krvavim bogočastjem. Dnhovnik tega svetišča, kralj logov (Rex nemorensis), je bil vedno kak ubežen sužnik, ki je vsakokrat dosegel svoje duhovništvo vsled dvoboja, v katerem je ubil svojega prednika. Da bi duhovnik obdržal svojo službo, moral

se je za njo bojevati z vsakim, ki je bil odtrgal od svetega drevesa v gaju vejico, da ga pozove v boj. Boginja je tedaj zahtevala človeško krv; vsled tega so mislili, da sta Orestes in Hippolytes tje prinesla bogočastje tauriške Artemide, kterej so se tudi darovale človeške žrtve. Pripoveduje se, da je Asklepios od smrti zbudil Hippolyta, Artemidinega ljubljenca, in da ga je Artemis v Asijo premestila pod imenom Virbius, kjer je kraljeval kot varovanec nymphe Egereije, boginje studenca poleg ondotnega svetišča (Verg. Aen. VII, 761. Ov. Met. XV, 497. Fast. III, 263. VI, 731).

11. Venus.

Venus se vjema v poznejši rimski dōbi z grško Aphrodito; ona je bila boginja ljubezni, posebno zakonske ljubezni. Kot taka ima različne priimke: Verticordia (voditeljica src), Conciliatrix (spraviteljica), Obsequens (ustrežljiva), Viriplava (tešiteljica mōž), Placida in Alma (blaga in hraneča), Mimnermia ali Meminia (spominjajoča se), Genetrix (roditeljica) itd. Nekteri priimki se dajo težje tolmačiti. Priimek Murcia, Murtia, Myrtia se

izvaja od mirte, ki je njej posvečena; brž ko ne pa je vendar treba prvotno ime Murcia izvajati od mulcere (mečiti). Cloacina pride, kakor se zdi, od cluere ali cloare = luere (čistiti). Calya brž da od calvere (ukaniti, varati). Čuden pomen ima priimek Libitina, Libentina-Lubentina, Lubia; kajti, dasiravno pomenja baje priimek, izveden od libet, lubet, boginjo naklonjenosti, merijo vendar vse stvari pri njeni službi na smrt in mrliča. V svetišče Venerae Lubentine so spravljali vsa orodja, ktera so bila za pogreb potrebna, in po ukazu Servija Tullija se je moral v onem svetišči za vsacega mrliča izročiti denar. Prav verjetno je, da je dobila Venera ta pomen vsled zamene s staroitalsko mrtvaško boginjo Libitino, ktera se je tudi smatrala za Proserpino.

Pod gori navedenim priimkom je imela Venus v Rimu različne hrame in razna svetišča, toda njena služba se je povzdignila do posebne veljave še le za časa Caesarja in Augusta, ktera sta jo smatrala za praroditeljico julskega plemena. Kako in kedaj je prišlo njeno bogočastje v Rim, ni znano; tudi se ne vé, kateri pomen je imela Venus pri Rimljanih, predno so spre-

jeli grško misel o njej, in kako je prišlo, da se je Venus pojednačila z Aphrodito. Dozdeva se, da je bila v starejši dōbi boginja vrtov, pomladi, rastóče in cvetóče narave; saj se starejši pesniki (Nae vius) poslužujejo njenega imena naravnost za vrtno rastline. — Venerin praznik so obhajale žene dné 4. aprila, začetka vigredi (Ov. Fast. IV, 1. sl.).

Amor ali Cupido (ljubezen in hrepenenje po ljubezni) je posnemanje grškega Erota, kojega pa Rimljani niso posebno častili.

Talassio ali Talassius je rimski Hymeneios, bog svatbe. Beseda pomenja prav za prav ženska volnata dela. Kedar so namreč spremljali nevesto v dom njenega prihodnjega soproga, vzela je seboj preslico z volno in vreteno s predivom, in mej potjo so čestokrat vzkliknili besedo „Talassio“. Neka pravljica, katero nam Livius (I, 9.) poroča, in ktera zadeva Romulovo ropanje deklic, bi nam imela tolmačiti začetek ali povod tega vzklika.

12. Mercurius.

Ime je v zvezi z besedo merx, mercari in pomenja boga trgovine in dobička. Rimljani

so si mislili tega boga takšnega, kakor Grki svojega Herma, ki je tudi načeloval trgovini in dasiravno so oni v poznejši dôbi prenesli tudi ostale lastnosti Hermove na svojega Merkurija (Hor. *carm.* I, 10.) ter tega popolnoma z onim zjednačili, ostala je vendar vedno glavna misel o njem ta, da je bog trgovine.

Svoj praznik je imel Mercurius ob Idah mesca maja, kterege dne se je nekdam l. 495. pr. Kr. (Liv. II, 21.) posvetilo prvo njegovo svetišče blizo velikega dirkališča (Circus Maximus). Ob enem z ustanovitvijo tega svetišča se je tudi ustanovilo društvo kupcev (*mercuriales, mercatores* Liv. II, 27.), in zlasti kupci so bili, ki so praznovali Merkurijev praznik. Darovali so bogu kadila. Pred kapenskimi vrati (Ov. *Fast.* V, 673) je bila voda, Merkurjeva voda imenovana, in poleg nje oltar. S to vodo so poškopili kupci sebe in svoje blago, ter klicali boga na pomoč, da bi, kakor pravi Ovid, od sebe odprali krivnjo vsake storjene prevare, za svojo obrt.

II. Bogovi poljedelstva in živinoreje.

1. Saturnus.

Saturnus je bil staroitalski bog setve (sero, satum) in kmetijstva; on je bil povzdignil človeški rod s poljedelstvom do olike in splošnega dobrega stanja. V poznejši dôbi so ga jednačili s Kronom ter pripovedovali, da je v Lacijo ubežal, ko ga je s prestola pahnil njegov sin Jupiter. Ljudje so baje vživali tam pod njegovim vladarstvom zlato dôbo. Ob njegovem prazniku, Saturnalia imenovanem, meseca decembra, ktereга je ležalo nadepolno seme v zemlji, spominjali so se srečne dôbe Saturnovega vladarstva. Gospodarji so privolili svojim sužnim popolno svobodo ter jim stregli pri mizi; kajti v zlati dôbi ni bilo razločka stanov. Kriče: io Saturnalia, io bona Saturnalia, so se vdali vsakovrstni radosti ter jedli in igrali in dajali drug drugemu darila. Vsa dela so se ustavila, sodišča, šole, prodajalnice so bile zaprte in niti vojske niso pričenjali niti v boj se spuščali. Gledé časa, kedaj se je ustanovil ta praznik, so poročila različna.

Po Liviju (II, 21) se je ustanovil ta praznik l. 465 pr. Kr., po poročilih drugih pisateljev pa v najstarejši dōbi in sicer od Jana. Staro sveetišče je imel ta bog na znožji Kapitolinskega hriba.

Pod varstvom Saturnovem niso bile samo setve, ampak tudi rastline, ktere so se gojile na polji in v vrtovih; on je baje tudi iznašel obdelovanje sadnih dreves in trt, ter ljudi v tem oziru podučeval. Od poljedelskega gnoja je dobil priimek *Starculus*, bog gnoja.

Bogova soha je bila znotraj napolnjena z oljem, važnim pridelkom italskega poljedelstva ter imela v rokah skrivljen vinjak.

Saturnova soproga in njegova nasprotna ženska podoba je

2. Ops,

boginja bogatega žitnega blagoslova, ki je imela vsled ozira na setev priimek *Consiva*. Ona je imela skupno s svojim soprogom nektera sveetišča in praznik *Saturnalijev*; razun tega pa se je njej na čast praznoval še posebni praznik pod imenom *Opiconsivia*, dné 25. avgusta, ko je bilo žito že zmlačeno.

Ko so bili Saturna pojednačili s Kronom, postavili so Opijo v eno vrsto z Rhejo in obema so dali skupnega očeta Coela (Coelus, Uranos).

Opiji enaka boginja bogatih letnih pridelkov je bila *Annona* (od *annus*).

3. Vertumnus.

Vertumnus ali Vortumnus (od *verto*) pomenja izpreminjajočega. Ta premena se ozira posebno in iz začetka na izpremembe, katerim so do svoje zrelosti podvrženi poljski pridelki. Od Vertumna pride cvetoči blagoslov vigredi ter žetev poletja in jeseni. Vino in sadje, darovi jesenski, je njegovo najizbornejše blago. Misel, da je Vertumnus bog zoreče jeseni, je najglavniša, in zategadel so praznovali v tem letnem času, mesca oktobra njemu na čast *Vertumnalia*. Sicer so Rimljani razširili nazore o Vertumnu in njegovo bistvo raztegnili na vse prikazni, v katerih se nahaja pojem glagola *vertere*, na premeno letnih časov, zameno blaga, nestanovitnost človeškega duha itd.

Tega boga so si mislili kot lepega mladenča ter ga predočevali s klasnim vencem ali zelenim perjem na glavi, v rokah z rogom iz-

obilja napolnjenim s sadjem, jednakega grškemu Dionysu.

Vertumnova soproga je bila Pomona, boginja sadja (Ov. Met. XIV, 623 sl.). Ona je imela svojega lastnega flamina, iz česa se spozna važnost njene službe. Umetniki so jo predstavljali kakor jesensko Horo, mej tem ko je

4. Flora,

boginja cvetja in pomladi v umotvorih bolj podobna pomladni Hori (Cloris). Služba te boginje je bila v Rimu ena najstarejših; pravijo, da jo je uvel Titius Tadius ali pa Numa, kateri jej je baje ustanovil Flamines. Od 28. aprila pričenši pa do 1. maja so njej na čast praznovali Floralia, veseli praznik. Takrat so ovenčali hišne duri s cveticami, med pojedino pa trosili rože na mizo. Ženske so nosile te dni, da s tem označijo krasoto pisanih cvetic na livadah, pisano obleko, kar drugekrati ni bilo dovoljeno; z venci okrašeni so se udajali veselemu vžitku in objestni porednosti (Ov. Fast, V, 183 sl.),

5. Ceres.

Na mišljenje o Cereri in njeno službo je uže zgodaj tako vplivala grška Demeter, da je izgubila ta boginja vse italske posebnosti in da se samo še iz pravega imena „Ceres“ spoznati zamore, da je bila boginja v Italiji uže češčena, predno se je tje premestilo grško mišljenje o njej.*) Cicero (pro Balbo c. 24.) poroča o njeni službi: „naši pradedi so hoteli, da se Cererina služba opravlja z veliko čistostjo in svetostjo, in ker je vzeta iz grškega naroda, opravljale so službo tudi vedno grške svečenice in vse se je pri tej službi imenovalo po grško. Dasiravno pa je bila svečenica, ki je vodila in opravljala to svečanost, poklicana iz grškega, hoteli so vendar, da ona v blagor državljanov podarjene darove tudi kot državljanska prinaša, da moli k nesmrtnim bogovom sicer v ptujem jeziku, pa

*) Kako da bi se dalo izpeljati ime Ceres, o tem dvomijo učenjaki. Navadno se trdi, da je Ceres fem. k besedi Cerus, κέρης; deblo cre od creare in crescere; sanskr. kar = tvoriti (κράϊνω, creo) = stvoriteljica rastlin. Izpeljujejo ime tudi iz cernere, ker izločuje Ceres čisto žito od plev. Cf. Hom. II. V, 500. ὄτ'ε τ'ε ξανθὴ Δημήτηρ κρίνει ἐπειγομένων ἀνέμων καρπὸν τ'ε καὶ ἄγρας.

vendar z domačo pobožnostjo. Jaz nahajam, da se jemljejo te svečenice navadno iz Neapola, ali Veje, iz držav, ki so z nami v zavezi“. Da je v resnici vzeta Cererina služba iz Grškega, dokazuje njena istovetnost z Liberom in Libero t. j. po grškem mišljenju s Korom (Bacchus) in Koro, in neki mistični značaj službe, ki je bil sicer Rimljanom neznan. Žene, ki so obhajale njen praznik, so se postile ter z bakljami okoli hodile, izkaje uplenjeno hčer Cererino, in bojé se glede uplenjene hčere izgovarjati imeni očé ali hči.

Prvo svetišče je baje posvetil na dirkališči (Circus) Cereri, Liberu in Liberi pod Aventinom, glavnim sedežem plebejcev, Aulus Postumius l. 496. pr. Kr., za časa, ko so se Rimljani bali lakote. Kajti Cerera je bila zlasti boginja plebejcev. Za tega del se je tudi v korist onega svetišča prodajalo imetje takih, ki so se pregrešili zoper ljudske tribune, in v tem svetišči so tudi shranjevali plebejski aedili senatovske odloke, da bi imeli do njih pristop tudi ljudski tribuni.

‡ Ceres je bila kakor Demeter boginja poljskih pridelkov, posebno žita; vsled tega so njej

darovali pred žetvijo svinjo (porca praecidanea) ter podarili prvi plod (praemetium). Njen praznik, kterega je imela skupno z Liberom in Libero, Cerealia imenovan (Ov. Fast. IV, 393.), je bil pomladanskega mesca, dne 11. ali 12. aprila. Tega dne so prirejali na dirkališči (Circus), kamor so se podali v krasnem sprevodu, konjske dirke, ki so trajale celih osem dni. Pri tej priliki so metali mej ljudstvo cvetlice in orehe; nosili belo obleko, in plebejci, kajti ti so praznovali slovesnost, so prirejali pojedine ter si pošiljali vence iz cvetlic. Darityvena žival tega dne je bila svinja; bika pa, kojega uprezamo pred plug, boginji poljedeljstva na čast zaklati, ni bilo dovoljeno.

Ceres se je v poznejši dobi zamenjavala s Telluro (Tellus); vsled tega so njej darovali pri pogrebih svinje ter ob potresih prirejali slovesne molitve (Liv. 41, 28.).

6. Liber ali Bakchus in Libera.

Liber in Libera, polje blagoslavlajoči božanstvi sta bili v tesni zvezi s Cerero ter imeli z njo skupno svetišče in praznik. Brž ko ne nista ničesar drugzega nego polatinjeni grški besedi

κόρος in *κόρα*, tako da se strinjata z Dionysom in Persephono. Toda Rimljani tolmačijo njih imeni po besedi *liber*, *svoboden*, z ozirom na svobodnost in porednost, ktera se kaže pri njihovi službi.

Liberova ali Bakchova, vinskega boga, služba se je pri italških narodih spodnje Italije uvedla po Grkih ter se pri njih daleč razširila; v Rimu so ga gotovo častili uže od leta 496. pr. Krist. Ob trgatvi so mu darovali s kmetsko priprostostjo prvi vrč mošta. Njemu posvečen praznik, *Liberalia* (Ov. Fast. III, 711 sl.), ktereга je bila deležna tudi Cerera, je bil dnê 17. marca ter veljal zlasti za praznik kmetovalcev, kateri so tega dnê prihajali v mesto k gledališkim igram. Na kmetih so ta praznik praznovali enako attiškim kmetovalcem z razuzdanimi šalami. Dajali so si namreč pred obraze smešne krinke ter v veselih pesmih Bakcha na pomoč klicali; na visokih smrekah so obešali gugajoče se podobe tega boga; kamor je bog obrnil svoj obraz, tam je rodila trta in napolnili so se doline in vrhovi (Verg. Georg. II, 385 sl.). Bogu so darovali kozla ter polivali gorke pogače z medom, da označijo s tem sladkost njegovih darov. Tega

dné se je dajala mladenčem toga virilis; kajti vstop v prosto, neodvisno življenje se je najbolje vršil dné Liberovega praznika.

Bakchus je bil Rimljanom tudi bog misterij in se je praznoval ob ponočnih shodih na kolikor moči nenravni način. Zoper te skrivne Bakchanalije, pri katerih so se godila vsakovrstna hudodelstva, moral je senat l. 186 pr. Kr. postopati z največjo strogostjo (Liv. XXXIX, 8. sl.).

Libera, ki ni imela za-se posebne službe smatrala se je v teh skrivnih bogoslužnih shodih za Bakchovo soprogo; vsled tega so jo jednačili z Ariadno (Ov. Fast. III, 513.).

7. Tellus ali Terra.

Tellus, mati zemlja, ki pošilja iz svojega krila rastlinski blagoslov ter nosi in redi človeški rod, spravlja se pri Rimljanih čestokrat v zvezo s Cerero. Ob praznovanji sejanja, mesca januarja (*Feriae sementivae*), se je njima skupno darovalo (Ov. Fast. I, 657 sl.) in *Forcidia* (zaklanje bregih živali), Tellurin praznik dné 15. aprila, padla so v čas praznovanja Cererinega praznika. Ob tem prazniku, ktere

je baje ustanovil Numa za časa, ko je zemljo stiskala neplodnost, daroval je Pontifex z Vestalkami vred na Kapitoliji Telluri brejo kravo (Ov. Fast. IV, 929) in v vsaki kuriji se je darovalo enako darilo.

S Telluro vred se je častilo neko možko božanstvo enakega pomena pod imenom Tellumo.

8. Bona Dea.

Mistična, brž ko ne precej pozno od Grkov vzeta služba Bonae Deae, koje bistvo je bilo Rimljanom samim nejasno, je dozdevno le posebn način Demetrinega bogoslužja. Njeni praznik je bil dné 1. maja ter se je po noči obhajal od gospej na hrumeči in bakchantiški način v domu praetorja ali konsula. Možje niso smeli biti navzoči, še celo njih podobe so se morale mej praznovanjem v domu pokriti.

9. Cybele, Magna Mater.

Bogoslužje Cybelino, velike blagosloveče matere Phryžanov, ki je bilo tudi v Grškem razširjeno, uvelo se je v Rimu ob drugi punski vojski l. 204 pred Krist. in sicer po nasvetu

sibyllinskih knjig. Takrat so prinesli podobo boginje, surov kamen, iz Phryžijskega Pessima v Rim ter njej zgradili svetišče na palatinskem bregu (Liv. XXIX, 10. Ov. fast. IV, 265). Praznik boginje, Megalesia (*μεγάλη μήτηρ*), se je praznoval nekaj dni pred Cerealiji na enaki način in kakor te, in sicer od patricijev, mej tem ko so se praznovala Cerealia od plebejcev. Pravo orgiastično bogoslužje Cybelino pa je vedno ostalo inostransko, ktereга se Rimljan ni smel udeležiti. Svečeniki in svečenice te boginje so bili Phryžani (pod imenom Galli) in Phrižanke. Galli so hodili v pisani obleki s šumečo phryžijsko godbo pevaje po ulicah ter beračili za boginjo.

10. Terminus.

Meja je bila sveta in pod varstvom posebnega boga Termina; kdor je mejni kamen izoral ali premaknil, tega je smel vsakdo ubiti. Zategadel se je postavljjal mejnik pod posebnimi nabožnimi obredi. Izkopala se je namreč jama, v njej se zapalil ogenj in nad njo zaklala daritvena žival tako, da je tekla kri v jamo; potem se je vrglo v jamo sadje in kadilo, v njo izlilo

medu in vina ter na zadnje v jamo postavil ovenčan in z oljem pomočen mejnik. Da se pa narod vedno spominja svetosti meje, praznoval se je, kakor pravijo, na ukaz Nume, vsako leto ponavljajoči se praznik, *Terminalia* po imenu, dné 23. februarja. Tega dné so se sešli posestniki sosednih njiv pri skupnem mejniku; vsaki je venčal sveti kamen na svoji strani ter podaril pogačo. Postavili so tudi oltar in darovali žito, med in vino, v poznejši dôbi pač tudi jagnje (Hor. Epud. II, 59) ter nazadnje obedovali z veselo radostjo (Ov. Fast. II, 637 sl.). Tudi blizo stare meje rimskega mesta so se praznovala taka *Terminalia* na cesti v Laurentum držeči mej 5. in 6. miljnim stebrom (Ov. Fast. II, 677). Razun tega je še imel mejni bog posvečen kamen na Kapitoliji v Jupitrovem svetišči. Ko so namepravali, tako pripoveduje pravljica, za Tarquinija Superba zgraditi Jupitrovo svetišče na Kapitoliji in se je moralo odstraniti več svetišč, ki so stala na izbranem prostoru, se edin Terminus ni hotel umakniti. Vsled tega se je privzelo tudi svetišče mejnega boga k Jupitrovemu svetišču, ali na strehi svetišča so pustili neko odprtino, da bi stal kamen mejnega boga pod prostim

nebo. Pripoznal je tedaj tudi najvišji bog pravice mejnega boga ter ga vzel v svoje zavetje.

11. Silvanus.

Silvanus (od silva) je prav za prav Martov atribut, pod kojega varstvom je bila v nekdanjih časih rast rastlin in tečnost čred; ravno te lastnosti pa so se dopolnjevale pri Silvanu. On je po imenu bog gozda, ki stanuje v skrivnostni goščavi in po noči odtod od sebe daje svoj silni glas. Skrivnosti gozdne samote imajo same ob sebi nekaj groznega in strašnega; zategadel se smatra blagoviti bog, ki varuje gozdna drevesa in se raduje njih bujne rasti, ob enem za bitje, ki provzročuje ljudem strah in škodo. Kakor gozdna drevesa, tako varuje in goji Silvanus tudi sadna drevesa in vsakovrstne zasade v vrtovih in na polji. Zategadel so mu darovali prvi plod drevesnega sadja, grozdja, klasja in tudi mleko, in v jeseni se mu je praznoval praznik žetve (Hor. epist. II, 1, 143); kmetovalci ga niso smatrali samo za zavetnega boga polja, ampak tudi svojega lastnega doma. Silvanus je imel tri kipe, katerih eden je stal pri hiši, drugi v sredi polja in tretji

na meji posestva. Vsled tega je tudi varuh mej (Hor. epod. II, 22) ter nastopa za Terminom. Ker se črede večinoma pasejo v gozdih, postavljene so tudi one pod varstvo Silvana. Njega so prosili za plodovitnost goved in mislili, da odvrča nevarne volkove. Ko so se bili Rimljani seznanili z grškim Panom, poistovetili so ga s Silvanom.

Skoraj vse, kar se pripisuje Silvanu, pripoveduje se tudi o

12. Faunu (Faunus),

vendar se kaže pri njem še kot posebna lastnost dar prorokovanja. Na stališčih njegovih orakulov, ki so bili v gozdnatih krajih, so sprejemali njegove proročne izreke, na koži darovane ovce ležeči, v sanjah po podobah in glasovih (Verg. Aen. VII, 81. Ov. Fast. IV, 649). Dne 15. februarja so se praznovala Faunu, ki je imel kot bog črede priimek Lupercus, odvrčatelj volkov, Lupercalia (Ov. Fast. II, 265. sl.). Pri daritvi, sestoječi iz koz in kozlov, so bili posebni obredi. Semkaj sta se pripeljala dva mladenča imenitnega rodu in njunih čel so se dotikali s krvavim daritvenim nožem, ali koj so

obrisali krvave kapljice zopet z volno namočeno v mleko, nakar sta se mladenča glasno zasmejala. To je bil čistilni obred, vsled kterega so se bili očistili pastirji in črede in se odstranila nesreča in neplodnost. Po daritvi in daritveni pojedini so rezali svečeniki, ki so se imenovali *Luperci*, remene iz kož zakljanih koz ter opasani s kozjimi kožami, zapustivši žrtvalnice, sveetišče *Luperkalovo*, na palatinskem bregu, (*Lupercal*), letali po mestu in vsakega, kdor se je bližal, za šalo z remeni pretepali. Zlasti so se jim bližale omožene gospe, misleč, da imajo udarci čistilno moč in da učinijo zakonski blagoslov. Ustanovljenje tega praznika se pripisuje *Romulu* in *Remu*; po grških poročilih pa se sklepa, da je bogočastje *arkadskega Pana* v *Laciji* uvel *Evander* in zaukazal češčenje boga, ki se je pozneje imenoval *Faunus* ali *Inuus* (*Liv. I, 5.*).

Vsled grškega vpliva so Rimljani tudi mislili, da je več *Faunov* in *Silvanov* ter jih spravili v družbo s *Nymphami* (*Verg. Aen. VIII, 314. Georg. I, 11.*). *Silvani* in *Fauni*, tudi od *Grkov* vzeti, so enaka bitja, kakor *Silvani* in *Pani*; oni varujejo in blagoslovijo črede in trate,

ali oni tudi strašijo in prorokujejo, oni navdušujejo in presenečajo ljudi.

Faunu so pridružili *Fauno* in kot *Lupercus* ima svojo nasprotno žensko podobo v *Luperki* (*Luperca*).

13. Pales.

Dné 21. aprila so praznovali Rimljani kmet-ski praznik pastirjev, *Palilia* po imenu. Hleve so osnažili, okrasili jih s zelenjem ter okadili s živino vred z žveplom, borovim lesom, lavoriko itd. Darovi so bili nekrvavi ter obsegali prosene pogače, jedila in mlačno mleko; pri tej priliki so molili in prosili božanstvo za varnost in blagoslov svojih čred, molili za odpuščenje nenameravanega oskrunjenja in omadeževanja svetih gajev in studencev po čredah ter sebe in živino čistili z ognjem goreče slame, čez katerega se je živina trikrat gonila in se trikrat skakalo. Staro in mlado se je vdalo tega dné razuzdanemu veselju; pod milim nebom na klopeh in mizah iz trave narejenih se je jedlo in pilo (*Ov. Fast. IV, 721* sl. *Tibull. II, 5, 87. Prop. IV, 4, 73*).

Božanstvo, kteremu na čast se je praznoval ta praznik, zove se Pales, in iz obredov je razvidno, da je moralo biti božanstvo pastirjev, kterega ime je, kakor se zdi, v zvezi s glagolom *pasco*; ali Rimljanom je bilo njegovo bistvo tako nejasno, da so celo dvomili, je li bitje boginja ali bog. Tega dné so Rimljani ob jednem praznovali ustanovni dan svojega mesta. Romulovo mesto je bilo zidano na Palaciju, kojega ime meri na Pales, njegovi prvi prebivalci pa so bili pastirji.

III. Hišni in obiteljski bogovi.

1. Penati (Penates).

Ime Penates je v zvezi z besedami *penus*, *penitus*, *penetrare*, *penetralia*, ktere značijo to, kar je najbolj notranje in skrivnostno. Podobe Penatov so stale v onem delu hiše, ki se zove *penetralia*, v veliki dvorani, ki se je smatrala za navadno stanovališče rodovine in središče doma. Tukaj je bilo domače ognjišče, v njegovi bližini je stala skrinja Penatov; na ognjišči njim je gorel večni ogenj; brž da so imeli poleg

ognjišča še posebni oltar. Penati so sploh hišni bogovi, ki so varovali jedinost in obstanek rodovine; člani rodovine so iskali pri njihovem oltarji, pri ognjišči, pomoči in zavetja pred zasledovanjem, in gospodarja se tam ni smela dotakniti niti gosposka. Penati so se vdeleževali vseh usod rodovine ter sprejemali ob žalostnih in veselih prigodkih rodovine svoja darila. Gledé števila, imena in roda je njih bistvo popolnoma nedoločeno. Rimljani so smatrali za Penate različna božanstva, ki so veljala za hišne varuhe, tako posebno *Vesto*, boginjo ognjišča, tudi *Jupitra*, *Lare* itd. Ker je bilo njihovo bistvo popolnoma splošno in nedoločno, skušali so jih Grki označiti z različnimi imeni; oni so jih imenovali *πατρῶοι*, *γενέθλιοι*, *κτήσιοι*, *μύχιοι*, *ἔρριοι*; pri Rimljanih samih so se zvali *dii penetrales*, *domestici*, *familiaries*, *patrii*.

Ker je država prav za prav le velika rodovina, imela je tudi ona svoje Penate. V Vestinem svetišči, skupnem ognjišči mesta in države, se je tudi imenoval znotranji del *penetralia* in njegov skrivni oddelek *penus*, v katerem so bile baje ohranjene podobe državnih Penatov. Ti Penati so se zvali *maiores*, *publici*;

nasprotno oni posameznih rodovin *minores*, *privati*.

2. Lari (Lares).

Lari so se čestokrat zamenjavali s Penati ali iz začetka so bili od onih različni. Smatrali so njih za človeške duše, ki so med bogove uvrščene, za dobre duhove, ki bivajo po smrti kot blagonosni duhovi na tem svetu. Najpoglavitniša skrb umrlega je zadevala opravke zapuščenih, opravke lastne rodovine; vsled tega so Lari zlasti zavetni duhovi hiše, kateri so sami pripadali ter so se lahko zamenjavali in v eno vrsto spravili s Penati; vendar so oni tako tesno s hišo zvezani, da so ostajali v stari hiši tudi v tem slučaju, da se je rodovina preselila, dočim so Penati rodovino spremljali. Vsaka hiša je imela svojega Lara, ali tudi več takih; njihove podobe iz voska ali lesa narejene so imele enako Penatom svoje stališče blizo ognjišča, čestokrat v posebni skrinji (*lararium*), ktero so ob svečanostnih prilikah odprli, da bi se zamogli Lari vdeležiti rodovinske svečanosti. Služba Lara in Larov se je opravljala z največjo vestnostjo; njim se je darovalo pri vsakem veselem dogodku,

o vseh praznikih, kalendah, nonah in idah vsacega mesca ter so polagali pri tej priliki na ognjišče sveže vence. Pri vsaki pojedini so dobivali svoj delež jedi na majhnih skledicah. Kedar je dobil domači sin svojo togo virilis, podaril je Larom svojo zlato pogvico (bullā), kakoršno je kot deček nosil okoli vratu; mlada gospodinja, ki je prišla v hišo, pozdravljala je drugi dan po omožitvi Lare z darilom.

Lari imajo dvojin nalog, svojce braniti i doma i zunaj doma; oni jih vodijo na potovanji po kopnem in mokrem (Lares viales, permarini) ter jih branijo v vojnih nevarnostih (Lares militares); oni stražijo tudi polja (Lares rurales).

Kakor so Lares pridruženi posameznim hišam, tako se zamore njih varstvo raztezati tudi črez vse mestne ceste; njihovi oltarji in njih kapelice so stale tam, kjer so se ceste stikale (compita, zategadel Lares compitales; njih praznik Compitalia je bil dné 2. maja); dalje so bili Lari celih rodovin, vsega mesta in vse države (Lares gentium), Lares urbani ali hostiles, ker so odbijali sovražnika od mesta; Lares praestites, vrhov-

niki države). Državne Lare t. j. javne (publici) so grški in rimski pisatelji stavili v eno vrsto z grškimi prajunaki mitične zgodovine, ki vedno branijo i mesto i državo, oni so višjega stanu nego Lari posameznih rodovin (privati) onim so prištevali Romula, Rema, Tacija, Fanstula, Acco Laurentijo i. d.

Lares so tedaj, kakor rečeno, dobri, blažni duhovi umrlih; hudobni, mučeči in mučeni duhovi se zovejo Larvae ali tudi Lamures; duhovi umrlih sploh brez navedenega razločka se zovejo Manes (dobri) in bivajo pod zemljo, odkoder le časih prihajajo v gornji svet. Larom in Penatom sorodna bitja so

3. Geniji (Genij),

prav za prav bogovi, ki vzbujajo človeško življenje, od geno = gigno. Genius uvede človeka v življenje, on je njegov tovariš, tako rekoč njegov boljši jaz, vsota njegovih višjih nadarjenostij, njegov varuh od poroda do smrti; on je tedaj čestokrat isto, kar usoda človeška. Rojstni dan človeka je bil ob jednem praznik njegovega Genija; tega dné so mu darovali kadila, vina in cvetlice ter se udajali njemu na

čast dobri volji. Zategadel se pravi življenje oveseliti in modro uživati: svojemu Geniju po volji delati (*Genio indulgere*); nasprotno je svojega Genija razžalil, kdor si je svoje življenje popačil. Po smrti človekovi se Genius ne poda kakor duša v podzemski svet, temuč ostane v jasnem kraljestvu luči ter se čestokrat rad mudi na grobu svojega varovanca. — Ženske so zvale svoje Genije *Junones*.

Genius, ki je istoveten z grškim Daemonom, je zlasti dober človeški duh; vendar so Rimljani tudi verovali na zlobne Genije (strah *Bruta*), kakor se tudi v človeku zdaj dobre zdaj slabe duševne moči vzbujajo. Tako je bil grški Daemon baš ravno tako *κακοδαμων* kakor *αγαθοδαμων*.

Kakor so imeli posamezni ljudje svoje Genije ali Daemone, tako tudi vsaka hiša, vsaka rodovina in družba, mesta in narodi; bili so Geniji posameznih pokrajin (*Genii locorum*), Geniji morja, zemlje in sveta.

Krajevne Genije so v podabljali navadno v podobi kače, ki vživa pokladano sadje. Človeški Genius nasprotno se je predočeval v podobi mladenča oblečenega v togo, zagrneno glavo, v rokah držeč skledico in rog obilosti.

IV. Bogovi usode in prorokovanja.

1. Parke (Parce), Fatum, Fortuna.

Z grško Moiro se vjema rimska Parka (*μοῖρα*, pars); kakor Moira znači tudi ona kot neznana, neizprosna moč, ali usodo v svoji abstraktni splošnosti, ali pa skupno usodo posameznega, kateremu ona odločuje i porod i tek življenja i smrt. Pray verjetno je, da so imeli Rimljani iz začetka samo eno Parko; v slovstveni dôbi pa so imeli grško trojico Park z grškimi imeni.

To, kar je od bogov, zlasti od Jupitra izjavljeno (fari) kot božja volja in kot osoda neodvračljivo odločena zove se *Fatum*. *Fata* v množini označujejo deloma posamezne usode in o teh izrečeno božjo voljo, deloma so *Fata*, istovetna s Parkami, boginje usode, ktere pri porodu zapisujejo usode človeškega življenja; vsled tega se imenujejo *fata scribenda*. Te so na pomoč klicali zadnji dan prvega tedna po porodu deteta.

Jako obširno božjo čast so izkazovali Rimljani *Fortuni* (*Fortuna*), kakor Grki *Tychi*

(*Tύχη*), boginji slučajja in zlasti sreče in blagoslova. Njeno službo je baje uvel Servius Tullius, on je njej posvetil več svetišč, ker je bil kot sin sužnice vsled njene naklonjenosti dospel do kraljevega prestola. Mej drugimi svetišči njej je posvetil svetišče *Fortunae Primigeniae* na Kapitoliji, svetišče *Fortis Fortunae*, boginje slučajja, pri Tiberi pod mestom. Pod imenom *Primigenia*, ktero je boginja pač dobila zategadel, ker je sama človeku pri porodu odločila usodo, imela je svetišče tudi na Quirinalu; ono so tudi častili kot *Fortuno* vsega rimskega naroda (*Fortuna Publica*), kteremu je njena naklonjenost pripravila vladarstvo čez vse dežele. Tej *Fortuni Publici*, boginji državne sreče, se je nasproti postavila boginja privatne sreče (*Fortuna Privata*). *Fors Fortuna* se je v gori navedenem svetišči i posebno častila od plebejcev. Ob njenem prazniku 24. junija so plebejci peš tje korakali ali se pa na ovenčanih čolnih tje vozili ter praznovali dan z veselo pojedino (*Ov. Fast. VI, 765 sl.*). Ona je tedaj bila *Plebeja*; pa tudi patriciji so častili svojo *Fortuno Patricijo* (*Fortuna Patricia*). Razun tega je imela boginja

še mnogo svetišč pod različnimi imeni, kakor so se ravno imenovale osebe, ktere je doletela njena milost; ona se je zvala *Fortuna Equestris*, *Libera* (svobodnih, v nasprotji k sužnim), *Fortuna liberum* (otrok), *Viriginalis*, *Muliebris*, *Barbata* (ki skrbi, da dečki dorastejo do mladenčev), *Virilis*. Ta *Fortuna Virilis* je dobila v poznejši dōbi pomen sreče soproge pri njenem moži; vsled tega so njej darovale žene ter prosile, da njim ohrani miline (*Ov. Fast.* IV, 145). Druge priimke ima *Fortuna* od svojih posebnih lastnostij in delokrogov, kakor *Respiciens* (ozirajoča se), *Blanda* (laskava), *Dubia* (negotova), *Brevis* (kratkotrajna), *Stata* (stanovitna), *Bona*, *Mala*, *Averrunca* (nesrečo odvrtajoča), *Comes* (na potovanji spremljajoča) *Redux* (srečno nazaj vodeča) itd.

Razun v Rimu se je *Fortuna* še visoko častila v mnogih drugih mestih, tako v Anciju (*Hor. carm.* I, 35) in Praenestu. V obeh mestih je ona bila tudi boginja prorokovanja.

Poleg sohe *Bonae Fortunae* na Kapiitoliji je stal tudi kip *Boni Eventus*, dobrega uspeha, ki je imel tudi svetišče na Mar-

tovem polji. Felicitas (Faustitas Hor. *carm.* IV, 5, 18), prava sreča, blaženost, je imela v Rimu svoje svetišče v petem okraji.

Tem bogovom usode hočemo pridružiti usodo prorokujoče

2. Kamene.

Beseda *Camena* (od *cano*) pomenja pe-
vajoče t. j. prorokujoče, in ker so pripisovali stu-
dencem navdušujočo moč, mislili so, da so one
prorokujoče boginje studencev, studenčne nymphe.
Tem Kamenam je baje Numa v Ariciji posvetil
gaj in studenec Egerijo; *nympha* tega stu-
denca samega Egeria, ktera je Numo vred-
nega spoznala, da z njo občuje in da ga sama
podučuje, mora se prištevati Kamenam (*Liv.* I, 21).
Od časa rimskega slovstva se Kamene stavijo v
eno vrsto z grškimi Muzami ter se popoloma
izgubljajo v njih bistvo.

Ime *Carmenta*, *Carmentis*, ktero se
isto tako izvaja od besede *cano*, bilo je isto
kakor *Camena* in dozdevno tudi starejše ime.
Rimljani so smatrali *Carmentis* za mater Arkad-
žana Evandra. Dné 11. in 15. januarja pri Kar-
mentskih vratih praznovan praznik *Carmen-*

talia je veljal njej in njenima tovaršicama Porrima (ali Prorsa, Antevorta) in Postvorta, izmed katerih je prva ljudem razodevala temno preteklost, druga prihodnost. Rimske žene so častile obe, kakor Karmento tudi kot boginjo poroda.

V. Zvezdje.

Sol in Luna.

Izmej zvezd so Rimljani častili samo solnce in luno (Sol in Luna); njih bogoslužje je baje uvedel Titus Tatius. Češčenje Solovo sicer v Rimu ni bilo nikoli velike važnosti; njegova svetišča so, kakor se dozdeva, večinoma iz poznejše dôle. Važnejše je bilo bogoslužje Lunino; ona je imela svetišča na Aventinu (Ov. fast. III, 883), na Kapitoliji in pod imenom Noctiluca tudi na Palatinu. Zadnje svetišče se je razsvetljevalo vsako noč. Rimski pesniki so popolnoma prenesli Helijevo in Selenino bistvo na Sola in Luno; vsled tega se je Luna zamenjavala z Diano in Hekato.

VI. Voda in vetrovi.

1. Morje.

Kot morskega boga so Rimljani častili Neptuna; ker so pa starejši Rimljani le malo kedaj v dotiko prišli z morjem, ostalo je Neptunovo bogoslužje neznatno. Ko so ga bili v poznejši dōbi smatrali za grškega Poseidona, prevagovala je posebno misel na konje in konjske dirke. Pojednačili so ga s staroitalskim bogom Consus, kateremu na čast so se praznovala 21. avgusta *Consualia* s konjskimi dirkami na velikem dirkališči (*Circus Maximus*). Romulus je baje prvi vpeljal one igre takrat, ko je ukazal ugrabiti povabljene Sabinke (*Liv. I, 9*). Consus pa je bil iz začetka podzemski bog, kateri je plodnost podeljeval ali odrekoval. Poleg Flaminijevega dirkališča (*Circus Flaminius*), v katerem se je prirejalo Neptunu *Equestru* (*Ποσειδῶν ἵππιος*) na čast tekmovalsko dirkanje, stalo je Neptunovo svetišče. Rimljani so dali Neptunu za soprogo boginjo *Salacijo* (od *salum* = *ἄλς*); razun te se še omenja morska boginja *Venilia*, katero Vergil (*Aen. X, 76*) smatra za mater Tur-

novu, kralja Rutulov. Kedar so se napotili rimski poveljniki z brodovjem na morje, darovali so bogovom morja ter metali drobno daritvene živali (Liv. XXIX, 27. Cic. N. D. III, 20), proseč za ugoden veter, zmago in plen.

Tempestates, nevarne morske nevihte, so dobile od L. Scipijona svoje svetišče zraven kapenskih vrat (porta Capena Ov. fast. VI, 193).

Portunus ali Portumnus je bil rimski bog pristanišč. Svoje svetišče je imel na pristanišči Tibere blizu Rima. Pojednačili so ga z grškim Palaimonom ter ga naredili sina Mutate (Mutata), ktero so smatrali za Inono Lenkothejo, ki pa iz začetka ni bila ničesar družega nego boginja rane luči in porodov.

2. Studenci in reke.

Rimljanom so bile svete vse tekoče vode, studenci, potoki in reke; zavoljo tega niso smeli svečeniki in oblastniki, ki so bili z uradnimi opravki na potu, take vode prekoračiti, da ne bi bili poprej opravili auspicije. Fontus, bog studencev sploh, Janov, boga vsega začetka, in studenčne nymphe Iturne (Iturna) sin, je imel svetišče na Janikulu. Splošni stu-

denčni praznik, *Fontinalia*, kterege so ovenčali vodnjake in cvetlice metali v studence, praznoval se je mesca oktobra.

Izmej rek so Rimljani posebno častili Tiberio pod imenom *Tiberinus* (*pater Tiberinus*); on je imel svoje svetišče na Tiberinskem otoku pri Rimu. Po stari pravljici je bil *Tiberinus* baje kralj v *Albi Longi* in je našel svojo smrt v reki *Tiberi*, ki se je dosihdob zvala *Albula* (*Liv. I, 3. Verg. Aen. VIII, 31. 332*).

VII. Podzemski svet.

Dis ali Pluto in Proserpina.*)

Ime *Dis*, gen. *Ditis*, ni družega nego po latinjenje grškega *Plutona* in pomenja boga podzemskega sveta z ozirom na to, da vlada čez globino zemlje, v kateri so skriti vsi zakladi človeškega rodu. Ime *Pluto* je tudi pri Grkih še le pozno prišlo v rabo in prav verjetno je, da so Rimljani podedovali še le od Grkov svoje mišljenje o podzemskem kralji.

*) *Proserpina* isto ime kakor *Περσεφόνη = πέρθω in φόνος*, daviteljica.

Proserpina, Ditova soproga, tudi ni bila pričetno italsko božanstvo, ampak grška Persephone, kteremu imenu so dali Rimljani bolj rimsko lice.

Ditu in Proserpini je bilo posvečeno takozvano Tarentum ali Terentum na Martovem polji. Na onem prostoru se je baje včasih vzdigoval dim podzemskega ognja in tam je stal 20 črevljev globoko pod zemljo oltar obeh bogov, ki je bil ob svetih obredih za nekoliko časa razkrit. Neki Sabinec, Manius Valerius Tarentinus po imenu, rodovnik rimskih Valerijev, je baje prvi ob kugi našel ta oltar, na onem mestu zaklal težke bike ter priredil tri dni zaporedoma Ditu in Proserpini na čast prve tarentinske igre s tekmovalskim dirkanjem in božjo poedinjo (lectisternium), ker so bili tam od podzemskih bogov zadobili zdravje on in njegovi otroci. Po drugi pravljici je uvedel prvi tarentinske igre za časa neke kuge konsul Valerius Poplicola in od istega časa so se baje do Augustove dôbe prirejale še trikrat, tako da so se blizu vsakih sto let ponavljale. Zavoľo tega so se zvale saekularske igre (ludi saeculares). Augustus jih je ponovil l. 17.

pr. Kr.; ali odslej niso bile posvečene samo podzemskim bogovom, ampak tudi Apollinu in Diani.

Tarentinskim igram enake so bile tauriške, ktere je baje Tarquinius Superbus ustanovil za časa neke kuge, in ki so se včasih ponavljale v poznejši dôbi. Te igre so isto tako veljale podzemskim bogovom. V velikih stiskah so namreč skušali Rimljani utešiti jezo podzemskih moči s takimi mrtvaškimi prazniki, z daritvami in igrami ter rešiti ljudstvo preteče mu pogube.

Vsakako so bili taki mrtvaški prazniki pri Rimljanih stari in uže navadni, predno so se Rimljani seznanili z grškim mišljenjem o Ditu in Proserpini, vladarjih podzemskega sveta. Kajti Rimljani so že od nekdanj imeli mrtvaška opravila, vendar se dozdeva, da so iz začetka mislili, da pripadajo umrli Telluri, boginji zemske globine, ali pa Cereri. Prostor v globini, kjer so bivali umrli, imenoval se je Orcus (ograja), in tako so imenovali v poznejši dôbi tudi podzemskega boga, ali pa z blagorečnim imenom Mundus. Na Komiciji (Comitium) je bila neka odprtina boga Mundus, ktera je bila pokrita s kamnom, lapis manalis (kamen ranih duš),

katero so na leto samo trikrat odprli: 24. avgusta, 5. oktobra in 8. novembra. Te dni je bil podzemski svet odprt, tako da so bili ti dnevi nesrečni in neugodni, katerih se ni počela nobena važna stvar brez velike sile; takrat niso niti pobirali vojakov, niti se spuščali v boj, niti sklepali zakonskih zvez itd. Ta svoboda se je dajala tudi mesca februarja umrlim več dni zaporedoma, ko se je namreč praznoval praznik Feralij (Feralia) ali Parentalij (Parentalia). Tudi te dni so se vzdrževali Rimljani vseh važnih opravkov ter pred vsem skrbeli za to, da utešijo duše umrlih svojcev in častijo njih grobove (Ov. fast. II, 567).

VIII. Poosebitve.

1. Fides, vernost ali zanesljivost dane objube in storjene prisege se je izvrševala pri starih Rimljanih v javnem in privatnem življenju z največo vestnostjo. Zategadel se je ustanovilo Fideji, poosebitvi vernosti, od strani države (Fides publica) jako sveto bogoslužje, katero se Numi pripisuje (Liv. I, 21). Numa njej je ustanovil svetišče ter uvedel praznik,

kterega so se vozili njeni duhovniki na vozovih z dvema konjema vpreženih k njenemu svetišču in mej tem, ko so darovali boginji kadila, imeli roke ovite do vrha prstov; kajti roka, s katero so obljubili zvestobo, posvečena je boginji in se mora ohraniti neoskrunjena. Svetišče in soha boginje Fides v beli obleki (Fides Candida) ste stali na Kapitoliji blizo Jupitrovega svetišča (Cic. N. D. II, 23).

2. *Concordia*, sloga, je bila tudi osobito politična boginja; kajti ona je označevala mejsobno zložnost državljanov. Prvo svetišče njej je obljubil diktator Camilus l. 367. pr. Kr., ko so se bili mej seboj prepirali patriciji in plebejci, in ko sta se bili obe stranki zjediniili, se je vsled tega sklepa senatovega blizo velikega trga (forum) zgradilo svetišče. Javni praznik njej in bogovom *Pax*, *Salus* in *Janus* na čast se je praznoval 30. marca; njej sami 16. januarja (Ov. fast. III, 881. I, 639). Livia, Augustova soproga, je posvetila posebno svetišče *Concordiji*, vzajemnosti zakonskega stana. (Ov. fast. VI, 631).

3. *Pax*, boginja miru, je dobila l. 13. po Kr., ko se je bil Augustus potlačivši nemire v Galliji, Hispaniji in Germaniji v Rim nazaj

vrnil, od senata in naroda oltar v Kuriji (Curia), na katerem se je darovalo dné 30. januarja in 30. marca (Ov. fast. I, 790. III, 882).

4. *Salus*, kot politično božanstvo, pomenja blagor države. Omenjena *Salus Publica* je dobila l. 311. pr. Kr. svetišče na Quirinalu (Liv. IX, 43) in vsako leto se njej je prirejalo v starejši dôbi, kedar so nastopili konsuli svojo službo, tako zvano *Augurium Salutis*, pri kateri priliki so boginjo vprašali, si li smejo izprositi od nje državni blagor. Augustus je to *Augurium* ponovil in od tega časa se je ohranilo še več stoletij. Razun tega so smatrali *Salutem* za boginjo narodnega zdravja. Ko je bila l. 180. pr. Kr. kuga nadlegovala mesto, obljubili so *Saluti*, *Apollinu* in *Aeskulapiju* darila in zlate sohe (Liv. XL, 37).

5. *Juventus* ali *Juventas* (grška Hebe) je imela v Rimu več svetišč. Ona ni bila samo posebitev mladosti vojakov, od kojih moči je odvisela ohranitev države, ampak je značila tudi vedno cvetočo mladostno moč države. Z ozirom na ta pomen je imela kapelico na Kapitoliji v svetišči *Jupitra Kapitolina*.

6. *Victoria*, boginja zmage (grška Nike), je imela poleg družih svetišč božji hram na pa-

latinskem bregu, kjer se je obhajal njej na čast praznik dné 12. aprila, tedaj ob času, ko so se zopet pričele vojske. *Vica Pota* (Liv. II, 7), mogočna zmagovalka, ni drugega nego *Victoria* (Cic. de leg. II, 11, 28), isto tako *Pelonia*, iztirateljica sovražnikov.

7. *Libertas*, svoboda, je imela svetišče na *Aventinu*, glavnem sedeži plebejcev; videti je toraj, da so pri njej ozir jemali na rešenje plebejcev iz patricijskih sil.

8. *Virtus in Honos*. *Virtus*, kot vojaška vrlost, je dobila z njej pripadlo častjo *Honos* skupno svetišče od *Marija* po premaganji *Cimbrov*. Uže poprej l. 222. pr. Kr. je obljubil *Marcellus* obema boginjama svetišče v bitki pri *Klastidiji* (*Clastidium*), ali *pontifices* so izustili, da dve boginji ne morete imeti skupnega svetišča in tako posvečenje zabranili. Zategadel je postavil vsakemu božanstvu posebno svetišče. (Liv. XXVII, 25).

9. *Pudicitia*. Kakor je bila *Virtus* glavna krepost Rimljanov, tako sramožljivost in čistost, *Pudicitia*, najlepša čednost Rimljanke. Zategadel so njej tudi skazovali božjo čast, in sicer so jo častile patricijske žene v

posebnem svetišči na govejem trgu kot *Pudicitiam Patriciam*. Ko so pa bile svoje dni l. 297. pr. Kr., patricijske žene izključile *Virginijo*, ženo patricijskega rodu, iz službe *Pudicitiae Publicae*, ker je bila plebejca vzela za moža, ustanovila je ona posebno svetišče *Pudicitiae Plebeiae* v službo plebejskim matronam (Liv. X, 23). V poznejši popačeni dôbi je izgubila služba *Pudicitiae* svojo čistost in svetost.

10. *Pietas* pomenja otroško ljubezen do starišev. *Livius* (XL, 34) navaja neko svetišče te boginje, ki je bilo l. 152. pr. Kr. posvečeno.

11. *Spes*, posebitev nade, je imela v Rimu več svetišč. Najstarejše svetišče omenja *Livius* II, 51. drugo XXI, 62. XXIV, 47.

12. *Mens*, razum, pamet. Po bitki na *Trasimenskem* jezeru, ki je bila izgubljena vsled nepremišljene drznosti *Flaminija*, obljubili so *Menti* svetišče (Liv. XXII, 10) in kmalo potem na *Kapitoliji* tudi sezidali; vendar so jo bili v Rimu tudi uže poprej častili.

13. *Roma*, posebljeno in obožovano mesto Rim, je dobila v Rimu samemu svetišče od

Augusta; zunaj Rima so njej skazovali uže poprej božjo čast (Liv. XLIII, 6.).

Razun navedenih poosebitev so častili Rimljani še mnogo drugih; take so: *Aequitas* pravednost, *Clementia*, milost, *Pollentia*, mogočnost, *Quies*, počitek, *Fessonia*, utrujenost, *Febris* mrzlica, *Orbona*, osamelost.

B. Pravljice.

Rimljani imajo v primeri z Grki jako malo pravljič; vrhu tega so rimski zgodovinarji stare pravljičice pretvorili in razkrojili ter jih pripovedovali kakor navadne povesti. Oni so namreč mislili, da je gotovo ktero zgodovinsko zrno skrito v čudovitih pripovedstih, ktere so se ohranile v starih pravljičah in pesmih, in vse, kar se je neverjetno glasilo, deloma z umstvom razlagajoč, deloma popolnoma prezirajoč so skušali priti do čiste resnice. Tako se je pripovedovala pravljičica o ustanovitvi Rima in o najstarejši kraljevi dōbi kakor resnični dogodek, in vendar je ta dōba tje do Tulla Hostilija popolnoma bajna in še od tega časa tje do prve dōbe svobodne rimske države je zgodovinsko jedro jako pomešano z bajnimi povestmi. Mi hočemo tukaj navesti rimske pravljičice od najstarejše dōbe pričenshi tje do Romulove smrti.

1. Evander.

V Latiji so bivali v starodavnih časih, tako pripoveduje Vergil Aen. VIII, 314 sl., domači Fauni in Nymphe in neki surovi, divji človeški rod. Potem pa pride, bežaje pred svojim sinom Jupitrom, Saturnus v ta kraj, združi surovi, na gorah blodeči narod ter mu dá zakone. Sam je stanoval na Kapitolskem bregu v mestu Saturnia, mej tem ko je imel Janus svoj grad na Janikulu. To zemljo je imenoval Saturnus Latium, ker je živel tukaj v skrivni varnosti.*) Pod njegovim vladarstvom so vživali ljudje zlato dôbo v tihem miru, dokler ni zopet nastopil popačen rod ter uvedel boj in plen. Od tega časa so prišli različni narodi v ta kraj, ausonske in sikulske čete, in kraj sam je čestokrat premenil svoje ime.

Evander je baje, kakor poroča poznejša rimska pravljica, katero so morda Grki izumili, pripeljal 60 let pred razrušenjem Troje iz arkadskega Pallanteja pelasgijsko naselbino v Latium na palatinski hrib, na prostor, kjer se je ustanovil v poznejši dôbi Rim. On je bil sin

*) His quoniam latuisset tutus in oris.

Echema in Timandre, ali Herma in neke arkadske nymphe, ali prorokinje Carmente (Carmenta, Carmentis); za njegovo mater se tudi smatrate Nikostrate in Themis. Različna so tudi poročila gledé vzroka njegove izselitve. Poroča se, da ga je ljudski upor pripravil prostovoljno se izseliti, ali da je ubil svojega očeta ali mater in vsled tega bil pregnan. V Laciji je naletel na neomikan narod, pri katerem je prišel do oblasti, ki se je pa bolj opirala na veljavo, ktero je imel vsled višje omike, nego na zunanjo silo. On je baje uvedel rabo črk (Liv. I, 7), godbo in druge umetnosti, zlasti je uvedel po svoji materi Carmenti, ktera ga je mej begom spremljala (Ov. fast. I, 471. sl.), pri ital-skih narodih prorokovanje ter ustanovil bogoslužje različnih bogov, kakor Cerere, Neptuna, Consa, Herkula, lycaejskega Pana (Liv. I, 5. Ov. fast. V, 99), kateri se je v Laciji imenoval Faunus ali Inuus. Palatinski hrib, na katerem je ustanovil mesto Pallanteum, Pallantium, Palatium, dobil je ime od njegovega deda Pallanta ali od njegovega sina ali vnuka istega imena, ki je baje tam pokopan.

Evandra so v Rimu častili kot domačega prajunaka (*Indigetes*); on je imel oltar na aventinskem bregu; njegova mati *Carmentis* je imela oltar na Kapitoliji blizo Karmentalskih vrat. O prihodu Herkula k Evandru v Lacijo in o uboji Kakovem (*Cacus*) glej *Herkules*.

2. Aeneas.

Po Homerji (*Il. XX. 300 sl.*) se mora sklepati, da je *Aeneas* Dardanski knez sin *Anchisa* in *Aphrodite*, ostal vsled najstarejših grških pravljič, po razdoru Troje v svoji domovini in da so vladali tukaj on in njegovi potomci čez ostali teukriški rod. Ali uže v precej stari dōbi so začeli tudi Grki verovati, da se je *Aeneas* s trojanskim *Palladijem* odtegnil skupnemu propadu ter si poiskal na ptujem novo domovino. Pesnik *Stesichoros* (645—560 pr. Kr.) je prvi izmej nam znanih Grkov, ki poroča, da je stopil junak z množico Trojancev in trojanskimi svetinjami na ladje ter odplul v *Hesperijo*; vendar je dvomljivo, je li tudi on mislil, da se je *Aeneas* v Lacijo preselil. Mnenje, da je bil *Aeneas* v Lacijo prišel, razvilo se je še le kakor se dozdeva, za *Thukydid*a ali saj ne dolgo po-

zneje. Od dôbe Pyrrhove, kateri je, kot Achillejev potomec mislil, da se vojskuje s trojanskimi vnuki, ako se z Rimljani vojskuje, so Grki sploh verovali, da so se na Tiberi naselili pod vodstvom Aenejevim Trojanci in da so Rimljani potomci teh Trojancev.

Tudi Rimljani sami so mislili, da so oni Aenejevega rodu. Uže l. 240. pr. Kr. je priznavala država sama to mišljenje. Takrat se je poganjal senat pri Aetolcih za svobodo Akarnancev, češ da se njihovi predniki edini izmej Grkov niso vdeležili vojske zoper Trojance, njih pradede. To se je tedaj pripetilo za časa, ko še grško slovstvo mej Rimljani ni bilo obče znano; zategadel je prav verjetno, da Rimljani niso dobili pravljice o naseljevanji Aenejevem še le iz grškega slovstva, ampak iz domačih poročil, kakor se je tudi trdilo, da so prišli Janus, Saturnus in drugi stari kralji iz vzhoda.

Livius (I, 1. in 2.) pripoveduje o potovanji in naselitvi Aenejevi tako le: Aeneas je prišel potovaje z ostalimi Trojanci najprej v Macedonijo, potem v Sicilijo in na zadnje v laurentiški okraj, kjer so ustanovili mesto Trojo. Ko so bili tam na suho stopili in po deželi plenili svojo hrano,

pritekli so kralj Latinus in Aborigini, ki so bivali v teh krajih, da bi odbili ga s silo. Latinus je sklenil, ali po nesrečni bitki, ali, kakor druga pravljica poroča, predno se je boj pričel, mir z Aenejem ter mu dal svojo hčer Lavinijo za soprogo. Aeneas je ustanovil mesto, katero je imenoval po svoji soprogi Lavinium, njegov in Lavinije sin je bil Ascanius. Ker pa je bila Lavinia uže pred Aenejevim prihodom zaročena s Turnom, kraljem Rutulov, začel se je Turnus vojskovati z Aenejem in Latinom. Rutuli so bili premagani, ali Latinus je v boji padel. Ko se je bil zdaj zavezal Turnus z Hetruščanom Mezentijem, kraljem iz mesta Caere, imenoval je Aeneas, da bi si napravil Aborigines naklonjene v preteči nevarnosti, oba naroda, Trojance in Aborigines, s skupnim imenom Latince, in zaupaje pogumnosti obeh odslej združenih narodov postavil je svojo vojsko zoper mogočnega Hetruščana v bojno vrsto. Bitka je bila Latincem ugodna, ali ona je bila tudi zadnji Aenejev čin na zemlji. On leži, kakor koli ga hočemo po pravici imenovati, pokopan na reki Mumicius; zove se Jupiter Indiges (domači Jupiter).

Livius je pripovedovaje to povest kot zgodovinar odstranil kolikor mogoče vse čudovito. Tako n. pr. ničesar ne spregovori o oraklu, kateri je došel Trojancem in kako se je vresničil, tudi ne omenja trojanskih Penatov, ki imajo v pravljici glavni nalog. Aenaes jih je rešil požara rojstnega mesta in pod njihovim vodstvom je prišel konečno sam v obljubljeni deželo. „Tam, kjer bodo“, tako se glasi prorokovanje, „pri obedu tudi še snedli mize, tam je odločena njim in Penatom nova domovina“. Ko so bili tedaj Trojanci pripluli v Lacijo in potem obedovali, pripravilo njih je poželenje po hrani do tega, da so slednjič pojedli še pogače ali bršljinovo perje, na katerem so bila postavljena jedila, in oni so spoznali, da se prorokovanje vresniči in da je Latium nova od bogov njim odločena domovina. Ravno tako so našli vsled orakula kraj, kamor bi se morali postaviti Penati; čveteronoga žival njim bi imela pokazati prostor. Za daritev odločena breja svinja je ušla ter bežala 24 stadij hoda v notranji del okraja na neko gozdnato brdo, kjer je vrgla 30 prascev. Aeneju se prostor ni zdel dovolj ugoden za ustanovitev mesta, ali Penati so se mu prikazali v

sanjah ter ga izpodbujali, da naj koj prične mesto zidati ter mu naznanili nekdanjo moč in sijajnost njegovih potomcev. Aeneas je tedaj sezidal na onem brdu mesto Lavinium in na prostoru, kjer je bil svinjo zaklal, ustanovil je svetišče lavinjskih Penatov. Trideset prasev pa je pomenjalo število let, ki bodo pretekla do ustanovitve Albe in ob jednom število sel latinske zaveze.

Pravljica o Aenejevi smrti, ktero Livius le nekoliko omenja, ima mnogo podobnosti s smrtjo Romulovo. Mej tem ko se bojuje Aeneas s Turnom in Mezentijem na reki Numicius, obdan od svojih, otemni kar naenkrat nebo in nastane blisk in grom ter silna ploha, ki prestraši ljudstvo. Ko pa se je zvedrilo, Aeneja ni bilo več videti. Kmalo potem prikaže se oborožen Askaniju in še mnogim drugim na bregu Numicija ter jim naznani, da je postal bog. Na istem prostoru so mu postavili svetišče z napisom: *Patris dei Indigetis*.

Tudi Latinus, se pripoveduje, je bil po svoji smrti sprejet v število bogov pod imenom *Jupiter Latiaris*. To ime ima isti pomen ko *Jupiter Indiges*, in prav verjetno je, da

je bila pravljica o oboževanju Latinovem prvotna, in da se je ona pozneje prenesla na tujega Aeneja.

Virgil opeva potovanje (pobožnega II. XX, 298) Aeneja in ustanovitev trojanske nasebine v Laciji v svoji junaški pesmi Aeneis. On je spravil domače pravljice v zvezo s pripovedmi grških pisateljev, ali mnogo je premenil po lastnem razsodku. V sedmem letu svojega blojenja so jadrali Trojanci veselega srca iz Sicilije proti svojemu smotru; ali zdaj jih je zavrgla vsled Junoninega ščuvanja, ki je hotela boječ se za njej ljubo Karthagino zabraniti ustanovitev rimskega naroda, nevihta na afrikansko obrežje, kjer je bila Dido pred kratkim ustanovila Karthagino. Dido je Aeneja gostoljubno sprejela (lib. I) in on njej je pripovedoval pri obedu o svoji in svoje domovine usodi, o vzetji in razrušenji Troje, o begu z domovinskimi bogovi z očetom in sinom in svojo soprogo Kreuso, katero pa je izgubil v oni usodopolni noči (lib. II). Dalje je pripovedoval, kako da je prišel z še ostalim nesrečnim narodom, iskaje novo domačijo, po dolgem blojenji v Thracijo, na Del in Kreto, v Epir, na vzhodno obrežje Italije in slednjič

na zahodni konec Sicilije, odkoder se je nadejal kmalo dospeti v obljubljen Latium. Toda nevihta ga je zanesla v Afriko (lib. III). Venus si je prizadevala vsled poroke z Didono svojemu sinu pripraviti vladarstvo čez Karthagino ter konec njegovemu blojenju; tudi Juno se je strinjala s tem naklepom, češ da bode Aeneju tako zabranila prihod v Italijo; toda Jupiter je ukazal Aeneju, da se izpolnjuje njemu odločena usoda, in da se postavi temelj rimskemu mestu, nekdanjemu viadarju sveta, zapustiti Afriko in poiskati si Italijo. Dido se je po odhodu Aenejevem umorila (lib. IV). Aeneas pa je prišel zopet v Sicilijo (lib. V) in odtod v Kume v Italiji; odtod se je napotil s Sibyllo v podzemski svet, kjer je obiskal svojega leto poprej v Siciliji umrlega očeta, kateri mu je prihodnjost razkril (lib. VI). Iz Kum je prijadral do iztoka Tibere; Latinus mu je ponudil vsled orakula svojo hčer za soprogo in mu odkazal prostor za ustanovitev mesta. Ali Turnus v zvezi z mnogimi italjskimi narodi je začel nevarno vojsko (lib. VII). Aeneas je iskal in našel pomoči pri Evandru (lib. VIII). Po dolgotrajnem boji kojega popisuje Aenej v naslednjih knjigah, v katerem je padel marsikteri

hraber junak, ubil je konečno Aeneas v dvoboju Turna. Tukaj končuje Aenejida.

Trideset let po ustanovitvi Lavinija je sezidal Ascanius, Aenejev in Lavinin sin, mesto Alba Longa. Po drugi pravljici je bil Ascanius Kreusin sin in v Troji rojen ter spremljal svojega očeta v Lacijo. Ime Ascanius za Aenejevega sina je prišlo od Grkov, rimsko ime je Julus, sicer se smatra Julus tudi za družega Aenejevega sina ali pa za Askanijevega.

3. Romulus.

Pravljica o ustanovitvi Rima se glasi po starih pesmih tako-le: Tristo let po ustanovitvi Albe se je ustanovil Rim. Procas, albanski kralj, potomec Askanijev (po Askanijevem sinu Silvius so se zvali albanski kralji Silvii), je imel dva sina, Numitorja in Amulija; Amulius je pahnil iz prestola starejšega sina; njegovo hčer Reo (Rheo) Silvijo*) pa je

*) Pisava Rea (od reus, zatoženec) ima prednost. Ona se imenuje tudi Ilia. Vendar se zove Romulova mati Ilia le kot Aenejeva hči; kajti nekteri mislijo, da se je Rim ustanovil nekoliko časa po razdoru Troje ter smatrajo Romula za Aenejevega vnuka.

napravil vestalko ter jo tako silil ostati ne-
omozeno. Ali Silvia je postala z Martom mati
Romula in Rema. Mati je bila za kazen
vržena v Tiberio (ali v Anien), vendar je po-
stala boginja in rečni bog jo je vzel za svojo
soprogo (Hor. Od. I, 2. 17); njena sina je ukazal
Amulius v kadunji izpoložiti v ravno kar čez
breg stopivšo Tiberio. Ko je bila voda zopet
v strugo nazaj stopila, ter kadunja z dečkoma
ostala na suhem in sicer na podnožji Palatin-
skega brega, tam kjer se je še več stoletij po-
zneje s spoštovanjem gojila divja smokva ficus
Rumunalis, pridirjala je volkulja ter jih do-
jila ali pa v svoj brlog odnesla in tam dojila;
ko jima uže ni zadostovalo mleko, prinašal je
njima detelj, Martu posvečena tica, hrano, druge
tice pa so letale nad dojencema ter odganjale
mrčese. Po božji previdnosti rešena otroka našel
je Faustulus, pastir kraljevih čred. On nju
je pripeljal svoji soprogi, kateri je bilo ime Acca
Larentia. Ona nju je odgojila s svojimi dva-
najsterimi sinovi vred na palatinskem bregu,
kjer se je sveta Romulova koliba ohranila še
do Neronove dôbe. Dečka sta postala krepka,
pogumna mladenča ter sta se bavila, kakor drugi

pastirji, z lovom in bojem zoper roparje, kojih plen so delili mej seboj. Čestokrat sta prišla tudi v prepir z Nomitorjevimi pastirji na Aventinu. Nekega dne so vjeli Numitorjevi pastirji pri Luperkaljevih slovesnostih Rema ter ga kot roparja pripeljali v Albo. Pri tej priliki je Numitor spoznal svojega vnuka ter se je z njim dogovoril zastran tega, kako bi pahnila s prestola Amulija, prestolnega roparja. Dvojčka sta vsled tega prilomastila z njima udanimi pastirji v kraljevo palačo, ubila Amulija ter postavila Numitorja zopet za kralja.

Potem sta Romulus in Remus tam mesto ustanovila, kjer sta preživela mladostna leta; prvi državljani so bili pastirji, njih prijatelji iz mladosti, njim se je pridružilo, po poznejših poročilih, mnogo Albancev in Latincev. Ali mej bratoma je nastal prepir zastran vprašanja, po katerem iz mej njih se naj mesto imenuje, ali se naj imenuje Roma ali Remùria in ali se naj ustanovi na Palatinu ali na Aventinu. Zmehnila sta se, da hočeta prepir rešiti po auguriji ali ptičegledji. Remus si je izvolil za ptičegledje Aventin, Romulus Palatin; prvemu se je prikazalo najprej šest jastrebov, drugemu nekaj

poznej, ko se mu je uže naznanilo Removo ptičegledje, dvanajst jastrebov. Remus je trdil, da velja tukaj poprejšni čas, Romulus, da velja podvojeno število; vsled tega je nastal prepir mej bratoma in njuno stranko; Romulus je zmagal.

Ko je bil Romulus obdal svoje mesto z ograjo in jarkom, skočil je Remus še razjarjen vsled njemu storjene krivice, smejaje se slabi utrdbi čez ozki obkop ter bil od Celera, Romulovega prijatelja, ali pa od brata samega ubit z besedami: tako se naj zgodi v prihodnje vsakemu, ki bode skočil čez moje obzidje.*) Da bi se narod tega uboja očistil, ustanovil se je praznik Lemuria (mesto Remuria Ov. fast. V, 479).

Mladi v Rimu vkup zbirajoči se rod ni imel žensk. Ker prebivalci sosednih mest niso hoteli svojih hčer Rimljanom v zakon dati, povabil jih je Romulus k igram, ktere je priredil na čast Neptunu Konsu. Prišlo je mnogo Sabinecev in Latincev s ženskami in otroci vred; in ko so vsi svojo pazljivost obračali na igre, ugrabili so Rimljani naglo tuje device. Sosedje, razjarjeni

*) Po drugi pravljici je bil Remus ubit v borbi, ki je nastala po dokončanem auguriji.

zavoljo sile, ki se njim je storila, zgrabili so za orožje. Mesta latinska so bila kmalo premagana, ali vojna Sabinecev, ki se je vzdignila pod vodstvom kralja Tita Tacija, spravila je mlado mesto blizo da ne v pogubo. Romulus se je moral v mesto nazaj umakniti in Sabinci so vzeli utrjen grad na Kapitoliji, ker je bila hči poveljnika Sp. Tarpeja, Tarpeia po imenu, podkupljena z zlatimi zapestnicami Sabinecev, duri odprla. Od grada sem so napadali sovražniki mesto; Juno Sabincem naklonjena, Aenejevemu rodu pa sovražna, odprla je jedna mestna vrata in Sabinske čete so planile v mesto; zdaj je ukazal Janus vrelemu studentu, da je prodril na beli dan ter tako sovražnike odpodil.

Romulus je hotel drugi dan grad zopet si priboriti, ali je bil zapoden. Ko so se bili njegovi vojaki spustili v divji beg, obljubil je Romulus svetišče Jupitru Statorju (Jupiter Stator) ter beg ustavil. Boj se je ponovil in dolgo časa neodločen trajal v dolini mej Palatinom in Kapitolijem. A zdaj so vmes posegle Sabinke, ki so se bile z Rimljani omožile ter mir sklenile mej soprogi in očeti. Sabinci so se naselili na Kapitolskem in Quirinalskem bregu

ter tvorili z Rimljani odslej eno samo državo. Titus Tatius in Romulus sta si oblast delila. Žene pa uživajo od tega časa, ker so državo rešile, v Rimu veliko čast. Nekaj let pozneje so ubili Laurentij Tacija v Laviniji pri daritvi in odslej je bil Romulus edini kralj obeh narodov.

Ko je bil Romulus postavil temelj rimski velikosti ter opravil svoj posel, izginil je s zemlje. Dne 17. febr., ko so se praznovala Quirinalia je pregledoval Romulus vojno na Kozji mlaki (Caprae palus); nenadoma potemnilo se je solnce in Mars se je pripeljal v največi nevihti na zemljo ter odnesel svojega sina v ognjenem vozu proti nebu. Ko se je nebo zjasnilo in je ljudstvo videlo, da je izgubilo svojega očeta, zapadlo je v tiho žalost; Proculus Julius pa je stopil pred ljudstvo ter rekel, da se mu je prikazal Romulus mej potjo iz Albe v božji podobi ter mu ukazal naznaniti, da je postal bog in da bode kot Quirinus vladal črez svoj narod. S tem poročilom se je ljudstvo potolažilo ter častilo ustanovnika mesta kot boga pod imenom Quirinus (primerjaj gledé Romulove zgodovine Liv. I, 3—16).

IMENIK.

Številke pomenijo strani.

A.

- Absyrtos = Apsyrtos 287.
Acca Larentia 273, 401.
Acheloos 141, 243.
Acheron 21.
Achileus 294 sl. 303.
Admete 234.
Admetos 53, 281.
Adonis 76.
Adrasteia 38, 91.
Adrastos 91, 273, 275.
Aedon 253, 277.
Aëlle 119.
Aeneas = Aineias 297, 394.
Aequitas 390
Aesculapius 53, 347.
Aëthlios 111.
Agamemnom 258, 293 sl.
Aganippe 96.
Agathodaimon 159.
Agane 156, 267.
Agdistis 151.
Agenor 265, 297.
Aglaja 72, 98.
Agraulos 260.
Aia 109, 278.
Aiakos 22, 295.
Aias 295 sl. 300, 307.
Aïdes-Hades 15, 18, 21, 188.
Aïdoneus-Aïdes
Aietes 109, 278 sl. 286.
Aigeus 262, 289.
Aigialeus 275.
Aigimios 244, 250.
Aigina 211.
Aigis 33, 49.
Aigisthos 257 sl.
Aigle 97, 239.*
Aigypotos 216.
Aineias = Aeneas
Aiolos 115, 278, 308.
Aisa 88, 92.
Aison 280, 288.
Aithra 103, 262, 265.*
Akastos 282, 289.
Akcijске igre 346.
Akrisios 218.

II

- Aksiokersa 186.
 Aksiokersos 186.
 Aktaion 267.
 Aktor 282.
 Albunea 156.
 Alekto 197.
 Aletes 260.
 Alexandros = Paris . . .
 Alexiars 247.
 Alkaios 221, 228*.
 Alkeion 224.
 Alkestis 53**.
 Alkinoos 310.
 Alkmaion 274, 275.
 Alkmene 224, 228*.
 Alkyone 105.
 Alkyoneus 238.
 Aloadi 64.
 Alphesiboia 76.
 Alseide 149.
 Althaia 283**.
 Amaltheia 33, 38.
 Amazone 213**.
 Ambarvale sacrificium 335.
 Ambrosia 12.
 Amisodaros 213*.
 Ammon 39.
 Amor 351.
 Amphiaraos 274, 275, 283.
 Amphion 252, 276.
 Amphitrite 125, 127.
 Amphitryon 224.
 Amulius 401 sl.
 Amyklas 117.
 Amykos 285.
 Amymone 218.
 Amythaon 273, 281.
 Anchirrhoë 216.
 Anchises 297, 393.
 Ancilia 336.
 Androgeos 263.
 Andromeda 220.
 Aniketos 247.
 Anna Porena 243*.
 Annona 355.
 Antaios 238.
 Anteia 212.
 Anteros 79, 83.
 Antevorta 379.
 Anthesterije 162.
 Antigone 271, 272.
 Antilochos 303, 304.
 Antiope 264, 276, 277.
 Aoide 96.
 Aphrodite 18, 37, 40, 73, 292.
 Apollinarske igre 346.
 Apollon 18, 39, 51, 223, 346.
 Apsyrtos = Absyrtos . . .
 Arae (*Apai*) 196.
 Areion 275.

Ares 10, 18, 39, 81.
 Arethusa 239*.
 Argeiphontes 44*.
 Argestes 114, 116.
 Argo 138, 282.
 Argonauti 278 sl.
 Argos 44, 45.
 Ariadne 152, 155, 263, 264.
 Aristaios 53**.
 Artemis 18, 39, 60, 253, 259.
 Arvales fratres 335.
 Askanius 396, 401.
 Asklepios 53*, 282, 321.
 Asopos 211.
 Asphodelov travnik 21.
 Astarte 75.
 Asterie 205.
 Astraios 114, 117.
 Atalante 274, 284**.
 Ate 35, 91.
 Athamas 154, 278, 289.
 Athene 18, 34, 40, 46, 292.
 Atlas 103*, 240.
 Atreus 250, 256.
 Atropos 88.
 Attes, Attis, Atys, 151.
 Augeas 235 sl.
 Augures 319.
 Aurora 112.
 Autolykos 227.

Autonoé 267.
 Auxo (= Aukso) 99.
 Axieros (= Aksieros) 186.
 Axiokersa = Aksiokersa...
 Axiokersos = Aksiokersos.

B.

Bacchanalia 261.
 Bacchus = Bakhos 152 sl.
 359 sl.
 Bakchantine 157, 163.
 Bakhos = Bacchus...
 Bassaride 164.
 Belides 217.
 Bellerophontes 211, 212 sl.
 298.
 Belleros 214.
 Bellona 337.
 Bellonarii 338.
 Belos 216.
 Benthelikyme 128.
 Bona Dea 362.
 Bonus Eventus 377.
 Boreada 285.
 Boreas 114, 116, 283.
 Briareos 14, 35.
 Briseïs 299.
 Busiris 238.

C.

Caos = Kakus 248.
 Calendae feminarum 331.
 Camena 93, 378.
 Carmenta 378, 393.
 Carmentalia 379.
 Celer 404.
 Centimani 14.
 Cerealia 184, 259.
 Ceres 174 sl., 357 sl., 393.
 Chaos 14.
 Charite 20, 40, 97 sl.
 Charon 22.
 Charybdis 288, 309.
 Cheiron 173, 227, 233, 280.
 Chimaira 213*, 270.
 Chloris 117, 356.
 Chryseis 298.
 Chryses 298.
 Chrysippos 256.
 Chrysothemis 258.
 Chthonios 266.
 Clementia 393.
 Clio = Kleio . . .
 Coelus 355.
 Compitalia 372.
 Concordia 386.
 Consualia 380.
 Consus 380, 393, 404.

Cupido 78, 351.
 Cybele = Kybele 150 sl.,
 362 sl.

Č.

Človeški rodovi 25.

D.

Daktyli 151.
 Damastes 262.
 Danaë 40, 215 sl.
 Danaide 215 sl.
 Danaos 215 sl.
 Daphne 59.
 Dardanos 293.
 Deianeira 141, 243, 246.
 Deidameia 295.
 Deimos 82, 83.
 Deino 219.
 Deïphobe 139.
 Deliades 214.
 Delphyne 56.
 Demeter 18, 40, 142, 174,
 252.
 Demophoon 176.
 Deo 176.
 Deukalion 29.
 Diana 60 sl., 347 sl.
 Dido 399.
 Dike 34, 92, 101.

Diktys 219, 220.
 Diokles 178.
 Diomedes 236, 275, 296, 300,
 307.
 Dione 17, 19, 37, 40, 102.
 Dionysije 163.
 Dionysos 40, 152 sl., 166.
 Dioskuri 185, 320.
 Dirke 277.
 Dis 191, 382 sl.
 Dius Fidius 327.
 Dodonaejske nympe 150.
 Dolon 300.
 Doris 132.
 Dryade 149.
 Dryas 153, 156.
 Dryops 168.

E.

Echemos 250, 393.
 Echidna 213*, 270*.
 Echion 156, 266.
 Echo 148, 170.
 Egeria 349, 378.
 Eidotheia 137.
 Eileithyije 45, 61.
 Eirene 92, 101.
 Elektra 105, 119, 258, 259,
 260.
 Elektryon 221, 224.

Eleusinije 183.
 Eleusis 176.
 ElySION 22.
 Emathion 114.
 Endeïs 104.
 Endymion 111.
 Enyalios 82.
 Enyo 82, 213**, 219.
 Eos 20, 112 sl.
 Epaphos 216.
 Epeios 305.
 Ephialtes 64, 83.
 Epigoni 275 sl.
 Epikaste 268.
 Epimetheus 17, 28.
 Equiria 334.
 Erato 94, 96.
 Erebos 21.
 Erechtheus 117, 262.
 Erginos 227, 282, 284.
 Erichthonios 49, 262.
 Erinyje 121, 144, 195 sl.
 260, 268.
 Eriphyle 274.
 Eris 82, 194, 292*.
 Eros 14, 78 sl., 83.
 Erymanthijski merjasec 232.
 Erysichthon 179.
 Erytheia 239*.
 Eryx 237.

- Eteokles 271, 273.
 Euanthes 155.
 Eudore 103.
 Eumaios 311.
 Eumelos 178.
 Eumenide 201 sl.
 Eumolpos 178, 227.
 Euneos 279.
 Eunomia 101.
 Euphemos 282.
 Euphrosyne 98.
 Europa 39 sl., 265.
 Euros 116.
 Euryale 220.
 Euryalos 275.
 Eurybie 131, 144.
 Eurydike 283*.
 Euryganeia 272.
 Eurynome 40, 130.
 Eurypylos 305.
 Eurystheus 225, 228, 256.
 Eurytion 237.
 Eurytos 227, 235, 241, 246.
 Euterpe 93, 96.
 Evander 248, 392 sl., 400.
- F.**
- Fatum 375 sl.
 Fata scribunda 375.
 Fauna 368.
- Faunus 366 sl., 393.
 Faustitas 378.
 Faustulus 402.
 Febris 390.
 Felicitas 378.
 Feralia 385.
 Feriae Latinae 326.
 Feriae sementivae 361.
 Fessonia 320, 390.
 Fetiales 318, 337.
 Ficus Ruminialis 402.
 Fides 327, 385.
 Flamines 318.
 Flaminica 318.
 Flora 356.
 Floralia 356.
 Fontinalia 382.
 Fontus 381.
 Forticidia 361.
 Fortuna 365.
 Furiae 195 sl.
- G.**
- Gaia 9, 14, 142 sl.
 Galli 151, 363.
 Ganymedes 19, 234.
 Ge-Gaia . . .
 Gelanor 217.
 Genius 373.
 Geryones 237.

- Giganti 144.
 Gigas 238.
 Glauke 289.
 Glaukos 138 sl., 212, 298.
 Gorgone 220, 213*, 219.
 Gorgophone 221.
 Graje 132, 219.
 Gratiae-Charites . . .
 Gyges ali Gyges 14.
- H.**
- Hades-Aïdes 15, 18, 21, 175,
 188 sl.
 Hamadryade 149.
 Harmonia 83, 266, 272.
 Harpyje 118, 254.
 Haruspices 319.
 Hebe 19, 39, 245, 247.
 Hegemone 99.
 Hekate 17, 176, 204, 348.
 Hekatoncheiri 14, 16.
 Hektor 297 sl., 300, 301,
 302.
 Helena 196, 258, 265*, 292.
 Helenos 304.
 Heliade 109.
 Helios 20, 107, 286, 309.
 Helle 278.
 Hemera 113.
 Heosphoros 114.
 Hephaistos 18, 26, 28*, 39,
 70, 185.
 Hera 15, 18, 34, 41, 247,
 292.
 Herakles 24, 35, 222 sl., 245,
 284.
 Heraklidi 249.
 Hercules=Herakles 348, 393.
 Hermes 18, 28, 40, 63, 252,
 267, 393.
 Hermione 260.
 Heroji 207 sl.
 Herse 261.
 Hesione 234, 243.
 Hesperide 104*, 239 sl.
 Hestia 15, 18, 34, 84 sl.,
 239*.
 Himeros 78.
 Hippodameia 254.
 Hippokrene 96.
 Hippolochos 298.
 Hippolyte 234, 264.
 Hippolytos 264.
 Hippomedon 273.
 Hipponoos 214, 215.
 Histia = Hestia . . .
 Honos 388.
 Hore 20, 33, 40, 100 sl.
 Hyade 101 sl.
 Hyakinthos 117.

- Hydra 232.
 Hygieia 53*.
 Hylas 284*.
 Hyllos 246, 250.
 Hymen 80.
 Hyperborejci 240*.
 Hyperenor 266.
 Hyperion 14, 107.
 Hypermnestra 217.
 Hyperphas 272.
 Hypnos 35, 192 sl.
 Hypsipyle 279.
 Hyrieus 276.
- I—J.
- Iakchos 182, 187.
 Ianus 342 sl.
 Iapetos 14, 26, 103*.
 Iason 278 sl.
 Ichthyokentauri 129.
 Idaeijski Daktyli 151.
 Idaeijska mati 151.
 Ida 38.
 Idas 283**.
 Idomeneus 297 sl., 301, 307.
 Idyia 286**.
 Ilia 401.
 Ilos 293*.
 Inachos 44, 215.
 Ino 154, 267, 278.
 Ino Leukothea 310.
 Inuus 367, 393.
 Io 44, 44*, 216.
 Iobates 212.
 Iokaste 269 sl.
 Iolaos 241, 244, 246, 280.
 Iole 241, 246.
 Iphianassa 258.
 Iphigeneia 259, 260.
 Iphikles 225, 228*, 282.
 Iphikrates 226.
 Iphitos 229, 241, 282.
 Iris 20, 106 sl.
 Isis 44.
 Ismene 271.
 Itylos 253.
 Itys 253, 254*.
 Julius 401.
 Junaki starodavni 24.
 Juno 41 sl., 318, 329 sl.,
 405.
 Jupiter 30 sl., 317, 323 sl.,
 396, 405.
 Juturna 381.
 Juventus 387.
 Ixion 173.
- K.
- Kabeiri 185 sl.
 Kadmilos 186.

- Kadmos 135, 265 sl.
 Kakus = Cacus . . .
 Kalais 283, 285.
 Kalchas 259, 393.
 Kalliope 94, 96, 283*.
 Kalydonski lov 264, 283**.
 Kalypso 145, 310.
 Kamillos = Kadmilos . . .
 Kapitolinske igre 326.
 Kapaneus 273 sl.
 Kaprotinske None 331.
 Karpo 99, 102.
 Karpos 117.
 Kassandra 214, 258, 306*.
 Kastalia 96, 281.
 Kastor 40, 227, 265, 283.
 Kekrops 261 sl.
 Kelaino 105.
 Keleos 176, 178.
 Kentauri 172 sl.
 Kentaurotritoni 129.
 Kephalos 114.
 Kepheus 220.
 Ker = Kera 194 sl.
 Kerberos 22, 238.
 Kerkyon 262.
 Kerymitijska košuta 233.
 Ketes 138.
 Keto 131, 144, 239*.
 Keyx 244, 250.
 Kilix 264.
 Kirke 64, 109, 286**.
 Kleio 93, 97.
 Kleitos 114.
 Kleopatra 283**.
 Kleta 99.
 Klotho 88.
 Klymene 26.
 Klytaimnestra 258.
 Koios 14.
 Kokytos 21.
 Kopeus 139.
 Kora = Persephona . . .
 Koronis 103.
 Korybanti 38, 151.
 Kottos 14.
 Kreon 228, 270, 272.
 Kretheus 280.
 Kretski bik 236.
 Kreusa 289, 399, 401.
 Krios 14.
 Kromnyonska svinja 262.
 Kronos 14, 17.
 Ksanthos 140.
 Kteatos 235.
 Kureti 38.
 Kybele 150 sl.
 Kydoimos 194.
 Kyklopi 14, 15, 308.
 Kyknos 230, 244.

Kytissoros 289.
Kyzikos 285.

L.

Labdakos 267, 268.
Lachesis 88.
Ladon 132, 239.
Laërtes 208, 296.
Laios 269, 270.
Laistrygoni 308.
Lampetia 109, 245.
Laodamas 275.
Laodike 258.
Laokoon 305.
Laomedon 121, 229, 234,
242.
Lares 370, 371.
Larvae 373.
Latinus 396, 400.
Latona 253, 347.
Lavinia 396.
Learchos 135.
Leda 40, 283**.
Lemures 373.
Lemuria 404.
Lenaeye 162.
Lernejske kače 232.
Lethe 22.
Leto 17, 19, 51 sl.

Leukothea = Ino 135 sl.,
310, 381.
Liber 152 sl., 359 sl.
Libera 188, 359 sl., 361.
Liberalia 360.
Libertas 388.
Libitina 350.
Lichas 246.
Linos 227.
Lotophagi 308.
Luna 110 sl., 379.
Luperea 368.
Lupercal 367.
Lupercalia 366, 403.
Lupercus 366.
Lykaon 298.
Lykomedes 294*.
Lykos 276.
Lykurgos 152.
Lynkeus 217.

M.

Magna Mater 362.
Maia 40, 105.
Mainade 163.
Majnalska psica 233.
Mamurius 336.
Manes 373.
Mania 203.
Mantios 114.

- Manto 276.
 Marathonski bik 262.
 Marpessa 283**.
 Mars 83, 317, 333.
 Marsyas 167 sl.
 Mater Matuta 137, 381.
 Matronalia 330.
 Medeia 198, 286 sl.
 Medeios 173.
 Medins Fidius 338.
 Medusa 214, 219, 220.
 Megaira 197.
 Megalesia 363.
 Megapenthes 221.
 Megara 226, 228, 241.
 Mekisteus 275.
 Melampus 273, 281.
 Meleagros 283, 283**.
 Melete 96.
 Melikertes 135, 267.
 Melijske nymphe 144.
 Melissa 38, 103.
 Melpomene 94, 96.
 Memnon 114, 304.
 Mene 110 sl., 110*.
 Menelaos 208, 257, 292, 294,
 299.
 Menestheus 264.
 Menoikeus 269, 274.
 Menoitios 17, 247, 295.
 Mens 389.
 Mercurius 63 sl., 351.
 Meriones 297.
 Mermeros 289.
 Merope 105. 269.
 Metaneira 176.
 Metis 15, 47.
 Mezentius 396.
 Midas 168.
 Mimallone 164.
 Minerva 46 sl., 318, 328,
 332 sl.
 Minos 21, 22, 236, 263.
 Minotaurus 263.
 Mneme 96.
 Mnemosyne 14, 40, 94.
 Moira 32, 87 sl.
 Molae 337.
 Melionidi 235.
 Molochos 231.
 Mulciber 70, 341.
 Mundus 384.
 Mutunus 172.
 Muze 20, 40, 93 sl.
 Myrtilos 255.
 Mysterije 10, 181.

N.

- Najade 133, 147.
 Napaeje 149.

- Narcissus 149.
 Nektar 12.
 Neleus 125, 229, 296.
 Nemejski lev 231.
 Nemesis 34, 89 sl.
 Nemorensis Dea 348.
 Neoptolemos 295, 304, 307.
 Nephela 173, 278.
 Neptunus 120 sl., 380, 393,
 404.
 Nereide 21, 132 sl.
 Nereus 131, 132 sl., 240,
 294.
 Nerione 337.
 Nerio 337.
 Nessos 244.
 Nestor 125, 229, 296, 307.
 Nike 36.
 Nikippe 256.
 Nikostrate 393.
 Niobe 52*, 252, 277.
 Notos 114, 116.
 Numitor 401, 403.
 Nyktelije 163.
 Nykteus 276.
 Nymphae 145 sl.
 Nysajske nympe 150.
 Nyx 88, 113, 195, 239.
- O.**
- Odysseus 245, 294, 296, 304.
 Oiagros 283.
 Oidipus 198, 268.
 Oileus 296.
 Oineus 141, 243, 273, 283.
 Oinopion 155.
 Okeanove hčere 40.
 Okeanos 14, 17, 20, 130 sl.
 Okypete 119.
 Olympski bogovi 18 sl.
 Olympos 19.
 Omphale 242.
 Oneiros 193.
 Opiconsivia 354.
 Ops 152, 354 sl.
 Opus 247.
 Orbona 320, 390.
 Orcus 384.
 Oreade 148 sl.
 Oreithyija 117.
 Orestes 198, 259, 270.
 Orion 105, 114.
 Orpheus 283, 283*.
 Orphejanci = Orpičani 161,
 181.
 Orthros 237, 270*.
 Otos 64, 83.

P.

- Palaimon 136, 381.
 Pales 368 sl.
 Palilia 368.
 Palladion 48, 304, 333.
 Pallas = Athene . . .
 Pallas 393.
 Pallor 337.
 Pan 168 sl., 393.
 Panathenaeje 263.
 Pandareos 253.
 Pandaros 298, 300.
 Pandeia 112.
 Pandion 253*, 262.
 Pandora 28*.
 Pandrosos 99, 261.
 Papposeilenos 167.
 Parca 87 sl., 375 sl.
 Parentalia 385.
 Paris 43, 74, 292, 297, 303.
 Parthenopaios 275.
 Pasithea 98, 193.
 Patroklos 295, 301.
 Pavor 337.
 Pax 386.
 Pegasos 214, 220.
 Peirithoos 238, 264, 282.
 Peitho 77, 99, 263.
 Pelagon 266.
 Peleus 134, 282, 294.
 Pelias 279, 280, 288.
 Pellonia 388.
 Pelops 252, 254.
 Peloros = Pelos 266.
 Penates 369.
 Penelope 311.
 Penthesileia 304.
 Pentheus 156, 262.
 Pephredo 219.
 Periboia 269.
 Perse 109, 130.
 Perseis 109, 225, 186**.
 Persephone 21, 40, 175,
 186 sl., 264.
 Perses 221.
 Perseus 40, 210, 215 sl.,
 221.
 Phäenna 99.
 Phaëthon 109.
 Phaëthonide 109.
 Phaëthusa 109, 145.
 Phaiaki 310.
 Phaidra 264.
 Pheres 281, 289.
 Philoktetes 247, 293, 304,
 307.
 Philomele 253**.
 Philonoë 214.
 Philyra 173.

XIV

- Phineus 119, 285.
 Phobos 82, 83.
 Phoibe 14, 112.
 Phoibos 51 sl., 51*, 52.
 Phoinix 39, 265, 267, 295.
 Pholos 233.
 Phorkys 131, 144, 239.
 Phoroneus 216.
 Phrixos 278, 281, 289.
 Picus 337.
 Pierides 96.
 Pietas 388.
 Pylum 221.
 Pinarii 248.
 Pitheus 262, 265.
 Pityokampes 262.
 Plankte 105, 286*, 309.
 Pleiade 103 sl., 103*.
 Pleione 104.
 Pleisthenes 256, 257.
 Pluton 188 sl., 382.
 Plutos 175.
 Podarge 118.
 Podarkes 243.
 Poias 246, 293.
 Poiné 92.
 Pollentia 390.
 Polybos 139, 269.
 Polydamas 297.
 Polydektēs 189, 219, 220.
 Polydeukes 40, 265, 283,
 285.
 Polydoros 267.
 Polymnia 94, 96.
 Polyneikes 271 sl.
 Polyphemos 125, 284, 308.
 Polyxena 304.
 Pomona 356.
 Pontifices 319.
 Pontos 14, 131 sl.
 Porca praecidanea 359.
 Porrina 379.
 Portunus 137, 381.
 Poseidon 9, 15, 18, 34,
 120 sl., 139, 310.
 Postvorta 379.
 Pothos 78.
 Potitii 248.
 Praemetium 359.
 Priamos 243, 292.
 Priapos 171 sl.
 Procas 401.
 Proculus Julius 406.
 Proitos 212, 214, 218, 273.
 Prokne 253*.
 Prokris 114.
 Prokrustes 262.
 Promachos 275.
 Prometheus 17, 26, 240.
 Prorsa 379.

Proserpina 186 sl., 382.

Protesilaos 293, 301.

Proteus 137 sl.

Psamathe 138.

Psyche 79.

Pudicitia 380.

Pylades 259, 260.

Pyrakmon 71*.*.

Pyriphlegethon 21.

Pyrrha 29.

Pyrrhos = Neoptolemos
294*

Python 56, 143.

Q.

Quies 390.

Quinquatrus 332.

Quirinalia 339, 406.

Quirinus 317, 334, 338, 406.

R.

Rea Silvia 401.

Reke 139.

Remus 402, 403.

Rex nemorensis 348.

Rex sacrificulus 319.

Rhadamanthys 22.

Rheia 14, 150 sl.

Rhesos 300.

Rhode, Rhodos 128.

Rimske igre 325.

Rodovi človeški 25.

Roma 389, 403.

Romulus 401, 402, 403.

S.

Sabazios 151, 161.

Saekularske igre 347, 383.

Salacia 127, 380.

Saliji 318, 336.

Salus 386, 387.

Sancus 328.

Sarpedon 298, 301.

Saturnalia 353.

Saturnus 17*, 353, 392, 395.

Satyri 157, 165 sl.

Seilenos 166 sl.

Seirene 288, 309.

Selene 110 sl.

Selloi 36.

Semele 40, 152, 267.

Semnai 202.

Sibylla 400.

Silvanus 365.

Silvius 401.

Sinnis 262.

Sisyphos 21, 136, 211 sl.

Skamandros 140.

Skiron 262.

Skylla 128, 288, 309.

Sol 107 sl., 379 sl.

Solymerci 213.
 Somnus = Hypnos . . .
 Spartoi 266, 274.
 Spercheios 140.
 Spes 389.
 Sphinx 270, 270*.
 Staphylos 155.
 Sterculius 254.
 Sterope 105.
 Sthenelos 221, 224, 256, 275.
 Stheno 220.
 Strophios 259.
 Studenci in reke 381.
 Stymphalide 233.
 Styx 21, 131.
 Sumanus 324*.
 Symplegade 286*.
 Syrinx 170.

T.

Talassio, Talassius 351.
 Tantalos 21, 251, 257.
 Tarentinske igre 383.
 Tarentum 383.
 Tarpeja 405.
 Tartaros 14, 22.
 Tauriške igre 384.
 Taygete 105.
 Teiresias 271, 274.
 Telamon 242, 282, 295.

Telemachos 311.
 Tellumo 362.
 Tellus 142 sl., 359, 361.
 Tempestates 381.
 Tereus 253.
 Terminalia 364.
 Terminus 363.
 Terpsichore 94, 97.
 Terra = Tellus . . .
 Tethys 17, 130.
 Teukros 213, 296.
 Thaleia 93, 96.
 Thallo 99, 101.
 Thamyris 95.
 Thanatos 192.
 Thaumas 131, 144.
 Thebanski vojski 273 sl.
 Thebe 277.
 Theia 14, 107.
 Themis 14, 19, 29, 34, 40,
 92, 393.
 Thersandros 275.
 Theseus 238, 249, 250, 262,
 284.
 Thesmophorije 184.
 Thestios 283**.
 Thetis 35, 134, 292, 294,
 299, 303.
 Thoas 260.
 Thoosa 132.

Thrije 67.
 Thrinakia 108.
 Thyade 164.
 Thyestes 256, 257.
 Thyone 157.
 Tiberinus 382.
 Timandra 393.
 Tiphys 284.
 Tisamenos 260.
 Tisiphone 197.
 Titan 107.
 Titani 14 sl.
 Tithonos 113.
 Titus Tatius 405.
 Tityos 21, 143.
 Triopas 179.
 Triptolemos 178, 179.
 Triton 21, 118, 128 sl.
 Trojanska vojska 290 sl.
 Tros 293.
 Tubilustrum 332.
 Turnus 222, 396, 400.
 Tyche 89.
 Tydeus 273, 284.
 Tyndareos 257, 292**.
 Typhaon, Typhoeus 16, 119.
 213*, 270*.

U.

Udaios 266.

Ulysses, Ulixes = Odys-
 sens . . .
 Urania 94, 97.
 Uranos 14.

V.

Vejovis 328.
 Venilia 380.
 Venus 73 sl., 348, 400.
 Vertumnalia 355.
 Vertumnus 355.
 Vesta 84 sl., 318, 339 sl., 370.
 Vestalia 341.
 Vestalke 340, 402.
 Vetrovi 115 sl.
 Vica Pota 388.
 Victoria 387.
 Vinalia 326, 327.
 Virbius 348.
 Virtus 388.
 Volcanalia 342.
 Vulcanus 70 sl., 341 sl.

X—Z.

Xanthos 140.
 Zagrens 161, 187.
 Zen = Zeus 9, 15, 18, 30 sl.
 Zephyros 114, 116.
 Zetes 252, 253, 285.
 Zethos 252, 253, 276.

Važnejši popravki.

Stran:	15. vrsta:	4. beri:	„Demetro“	ne:	„Demetra“.
„	21. „	17. „	„blaženi“	„	„vlažni“.
„	21. „	2. „	„Nereïdami“	ne:	„Nereide“.
„	35. „	2. „	„Briareja“	„	„Biareja“.
„	38. „	6. „	„Melisseja“	„	„Melessija“.
„	46. „	16. „	„Jovova“	„	„Jonova“.
„	51. „	10. „	„ἀπόλλυμι“	ne:	„ἀπόλλημι“.
„	59. „	9. „	„pliskavica“	ne:	„pliskaviva“.
„	65. „	22. „	„λόφοι“	ne:	„λόφο“.
„	72. „	13. „	„Aresu“	„	„Areju“.
„	93. „	15. „	„Camena“	ne:	„Camina“.
„	96. „	9. „	„Pierides“	„	„Peirides“.
„	96. „	24. „	„Erato“	„	„Ereto“.
„	106. „	2. „	„o Pleiadah“	ne:	„v Pleiadah“.
„	112. „	3. „	„ἐνδύω“	ne:	„ἐνθύω“.
„	112. „	6. „	„πανδαμάτωρ“	ne:	„πανδαμάτηρ“.
„	137. „	12. „	„Eidotheijin“	ne:	„Eidothejin“.
„	179. „	18. „	„Triopa“	ne:	„Priapa“.
„	194. „	10. „	„Kydoimom“	ne:	„Kydoimono“.
„	200. „	25. izpade	beseda:	„mestu“.	
„	211. „	14. beri:	„Asopovo“	ne:	„Aesopovo“.

Stran:	211.	vrsta:	16.	beri:	„Asopa“	„	„Aesopa“.
„	216.	„	22.	„	„Anchirrhoeïna“	ne:	„Archinoëina“.
„	221.	„	4.	„	„Megapenthu“	ne:	„Megaponthu“.
„	221.	„	24.	„	„Pitumnus“	ne:	„Pitemnus“.
„	222.	„	21.	„	„Ἀλεξίκακος“	„	„Ἀλεξίκακος“.
„	231.	„	2.	„	„Molorchu“	ne:	„Molarchu“.
„	231.	„	11.	„	„Molorchos“	ne:	„Molarchos“.
„	233.	„	14.	„	„Kerynitijska“	ne:	„Kerymitijska“.
„	239.	„	17.	„	„Ladon“	ne:	„Ladona“.
„	240.	„	9.	„	„Eridana“	ne:	„Eridona“.
„	244.	„	14.	„	„Aresa“	ne:	„Ara“.
„	270.	„	15.	„	„Φίνξ“	ne:	„Φίξ“.
„	270.	„	15.	„	„Orthovega“	ne:	„Orthovega“.
„	270.	„	16.	„	„Typhaonovega“	ne:	„Typhonovega“.
„	280.	„	1.	„	„Valerija Flacca“	ne:	„Valerija Flocca“.
„	281.	„	4.	„	„Admetos“	ne:	„Admatos“.
„	284.	„	15.	„	„Althaije“	ne:	„Atheije“.
„	283.	„	24.	„	„Marpesse“	„	„Marpasse“.
„	286.	„	20.	„	„Symplegade“	ne:	„Symplagade“.
„	301.	„	11.	„	„Idomeneus“	ne:	„Idomineus“.
„	308.	„	23.	„	„Laistrygoncem“	ne:	„Laistrogoncem“.
„	373.	„	10.	„	„Lemures“	ne	„Lamures“.

